

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

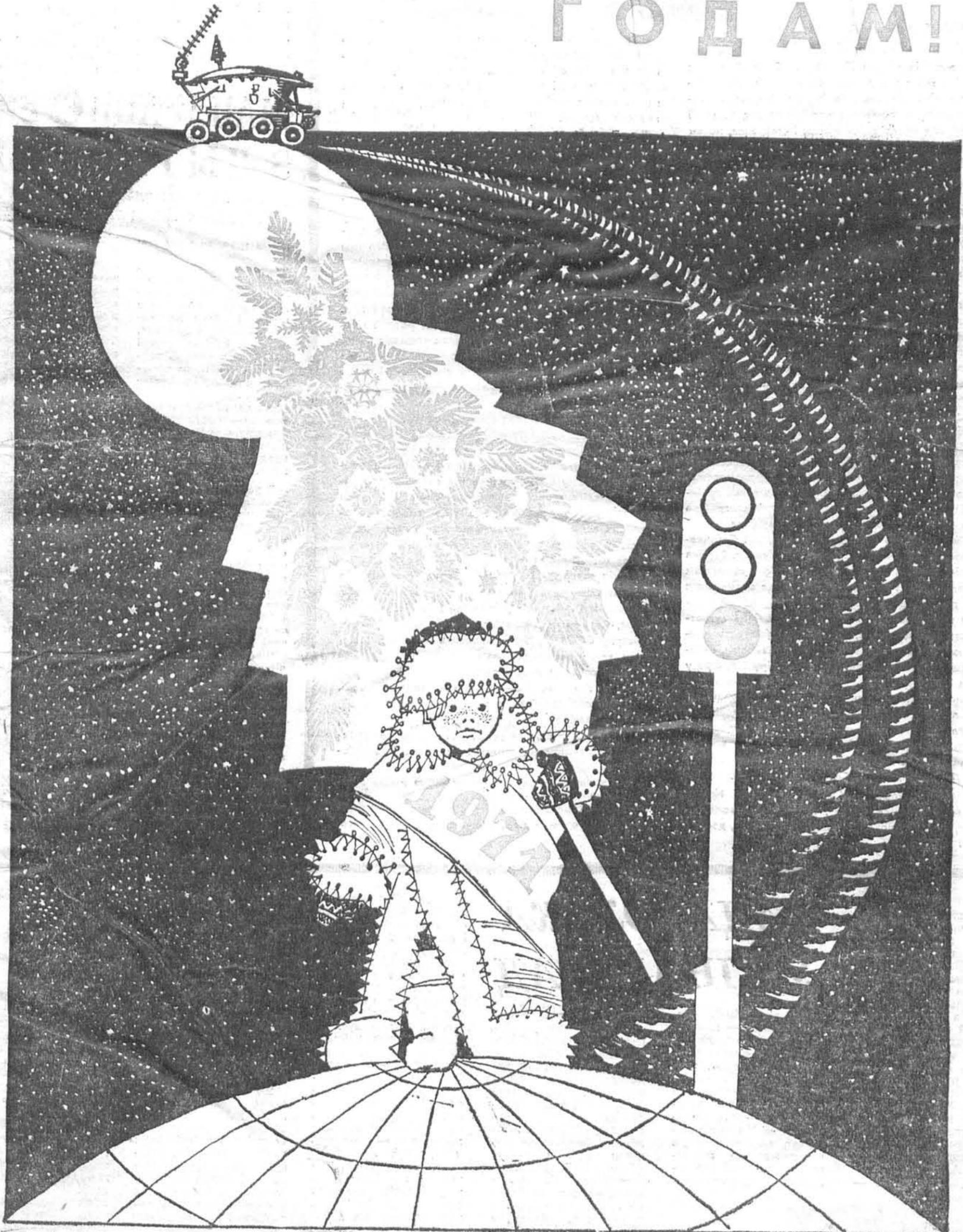
Выдаецца з 1932 г.
№ 1 (2527)
ПЯТНІЦА
I
студзеня 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кал.

З НОВЫМ ГОДАМ!

Мал. І. ДАВІДОВІЧА.

НАВАГОДНЯЕ ВІНШАВАННЕ САВЕЦКАМУ НАРОДУ

ВЫСТУПЛЕННЕ

ТАВАРЫША

Л. І. БРЭЖНЕВА

ПА ТЭЛЕБАЧАННІ

І РАДЫЁ

ДАРАГІЯ суайчыннікі!

Дарагія таварышы, сябры!

Ідуць апошнія хвіліны 1970 года. Савецкі народ праводзіць яго з усведамленнем выкананага абавязку, з добрым настроем. Гэта быў незабыўны год вялікага ленинскага юбілею, завяршаючы год восьмай пяцігодкі, год самаадданай працы і стварэння новых перамог і дзясненняў.

Усюды на савецкай зямлі — ад Балтыкі да Ціхага акіяна, ад паўночных мораў да Каўказскіх гор — вядома год пакінуў добры след. Уступілі ў строй сотні прадпрыемстваў, пракладзены новыя магістралі, узніклі новыя гарады. Перавыкананы заданні па выпуску прамысловай прадукцыі. Сабраны самы высокі ўраджай збожжа і базовыя за ўсю гісторыю нашай краіны. Выдатных поспехаў дасягнулі савецкая навука і тэхніка. Першую каліну на месцавай павярхні праклаў савецкі «Лунаход-1».

Выдатны дзясяціны дзясненні з горадасцю крэваці: 1970 год дастойна вячае восьмую пяцігодку. Стваральна дзейнасць народа азнаменавалася новай гістарычнай перамогай: пяцігадовы план на дзясяціны сацыяльна-эканамічных паказчыках выканан ласпяхова.

Узлы новыя вышкі ў развіцці эканомікі. Узмацавалася абаронная магутнасць краіны, Павысіліся дэбрыт і культура народа. Атрымала далейшае развіццё сацыялістычная дэмакратыя. Умацавалася маральна-палітычнае адзінства савецкага грамадства, брацтва народаў СССР, іх згуртаванасць вакол ленинскай Камуністычнай партыі. Наша Радзіма зрабіла шчы адзін вялікі крок па шляху да камунізма.

Як ніколі трывалыя міжнародныя пазіцыі Савецкага Саюза, высокі яго аўтарытэт ва ўсім свеце. Верная ленинскім прынцыпам барацьбы за мір і сацыялізм савецкая знешняя палітыка забеспечыла спрыяльныя ўмовы для мірнай, стваральнай працы ў нашай краіне. Яна накіравана на ўмацаванне і развіццё сусветнай сістэмы сацыялізма, згуртаванне ўсіх антыімперыялістычных сіл, на абарону справы свабоды, незалежнасці і блізкасці народаў, справы міру і прагрэсу ва ўсім свеце.

Усе нашы поспехі б'юць вынік натхненнай працы савецкіх людзей, адзінства волі і дзейнасці гераічнага рабочага класа, калгаснага сялянства, народнай інтэлігенцыі, працоўных усіх рэспублік нашай вялікай шматнацыянальнай Радзімы, вынік праўдзіннай палітыкі Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

У радасныя і ўрачыстыя хвіліны сустрэчы Новага года мы звяртаемся да вас, працаўнікі заводаў і фабрык, шахт і будоўляў, калгасаў і саўгасаў, дзясны навукі і культуры.

Да вас, савецкія жанчыны, якія здабылі глыбокую ўдзячнасць і павагу сваёй вялікай працай, мацярынскім клопам аб падростаючым пакаленні.

Да вас, юнакі і дзяўчаты, якія дастойна працягваюць вялікія рэвалюцыйныя традыцыі, працоўныя падзвігі бацькоў.

Да вас, доблесныя воіны савецкіх Узброеных Сіл, якія з'яўляюць мірную працу савецкіх людзей, зацвярджаюць сацыялізм.

Гонар і слава вам, дарагія таварышы, сардэчная павага за вашу самаадданую працу, за вашу вернасць справе партыі, справе камунізма!

З плануецца законная горадасць за дасягнутае, поўнааптымізму сустракаюць народы нашай Радзімы 1971 год. Наперадзе новыя рубяжы камуністычнага будаўніцтва. Краіна Саветаў уступае ў дзясную пяцігодку. Ідзе на сустрэчу XXIV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Мы цвёрда ўпэўнены ў тым, што савецкія людзі азнамянуюць з'езд роднай партыі далейшым уздымам усенароднага сацыялістычнага спаборніцтва, успрымуць яго рашэнні, як сваю кроўную справу, прыкладуць усе сілы, веды і вопыт для паспяховага іх ажыццяўлення. У вернасці ленинскім заповятам, у кіраўніцтве Камуністычнай партыі — надзейная гарантыя новых вялікіх перамог.

Мы звяртаемся ў гэту хвіліну з сяброўскай вішаваннем да народаў брацкіх краін сацыялізма. Наша гарадае прывітанне камуністычным і рабочым партыям, рабочаму класу, працоўным сляням, прагрэсіўнай інтэлігенцыі капіталістычных краін. Мы шлем найлепшыя пажаданні народам, якія скінулі каленіяныя аковы, усім, хто змагаецца супраць імперыялізму, за свабоду, нацыянальную незалежнасць і сацыялізм.

Дарагія таварышы! Сябры! Зарэз Крамлёўскія куранты абвясцяць аб надыходзе Новага года. Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР сардэчна вішваюць усіх вас і жадаюць вам у надыходзячым годзе моцнага здароўя, вялікіх поспехаў у працы на карысць нашай сацыялістычнай Радзімы. Няхай у Новым годзе радасць і шчасце спадарожнічаюць кожнай савецкай сям'і, кожнаму савецкаму чалавеку!

Няхай Новы год будзе годам новых перамог справы міру і дэмакратыі, справы сацыялізма і камунізма!

Наша навагодняя здравіца — у гонар вялікага савецкага народа, у гонар ленинскай партыі камуністаў і нашай гарача любімай сацыялістычнай Радзімы! З Новым годам, з новым шчасцем, дарагія таварышы!

25 СНЕЖНЯ адбылося чарговае і апошняе ў мінулым годзе пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі, на якім было разгледжана некалькі арганізацыйна-творчых пытанняў.

У прыватнасці, на пасяджэнні былі падведзены вынікі правядзення дзён літаратуры на Брэстчыне і Віцебшчыне. Аб тым, як прайшлі дні літаратуры ў Брэстскай вобласці, расказаў Янка Брыль.

— Нашы тры пісьменніцкія групы, — гаворыць ён, — за час знаходжання на Брэстчыне пабывалі ў 12 раёнах вобласці і зрабілі на заводах, у калгасных і саўгасных клубах, у актывных залах вуні тэхнікумаў 32 выступленні. На гэтых літаратурных вечарах і сустрэчах пабывала каля дзясцяці тысяч чалавек. Усюды да пісьмен-

Міхась Калачынскі, Піль Пестрак, Юрась Свірка, Максім Танк, Іван Шмякін. Усе яны, адначасна несумненны поспех, з якім прайшлі дні літаратуры на Брэстчыне і Віцебшчыне, падкрэслівалі, што гэтую добрую і карысную справу трэба працягваць: у бліжэйшым часе правесці такія дні ў астатніх абласцях, а таксама ў сталіцы рэспублікі Мінску.

Прэзідыум праўлення СП БССР падсумаваў таксама вынікі семінараў творчай моладзі, якія былі праведзены ў Брэсце і Магілёве. Аб тым, як прайшлі гэтыя семінары, якую карысць яны прынеслі і што трэба зрабіць для таго, каб такія творчыя сустрэчы моладзі праходзілі надолей больш плённа, гаварылі на пасяджэнні Мікола Лобан, Станіслаў Шушкевіч, Анатоль Вярцінскі, Аляксандр Асіпенка.

На пасяджэнні выступіў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Мі-

МАЦАВАЦЬ СУВЯЗІ З ЧЫТАЧАМІ

З ПАСЯДЖЭННЯ ПРЭЗІДЫУМА ПРАўЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАў БССР

ніцкіх груп, якія прыехалі з Мінска, далучаліся мясцовыя літаратары. Агульнае ўражанне — самае найлепшае. Шматлікія нашы сустрэчы з чытачамі былі надзвычай цёплыя, сардэчныя, шчырыя. Вялікае дзякуй мы павінны сказаць партыйным і савецкім кіраўнікам вобласці і раёнаў — менавіта іх клопам і ўвазе мы абавязаны тым, што дні літаратуры на Брэстчыне прайшлі арганізавана, што ўсё было прадумана і прадгледжана.

З паведамленнем аб днях літаратуры на Віцебшчыне выступіў Леанід Прохша. Ён адзначыў, што падобныя выезды пісьменнікаў у раёны вобласці маюць велізарнае значэнне як для саміх пісьменнікаў, так і для чытачоў, што за дні сяброўскіх сустрэч са студэнтамі Віцебска, хімікамі Наваполацка, энергетыкамі Новалукомля літаратары многа пабачылі і пачулі, шмат чым узбагаціліся. Л. Прохша падкрэсліў таксама, што шматлікія літаратурныя вечары, праведзеныя ў самых розных кутках вобласці, прыносяць несумненную карысць у справе прапаганды і папулярнасці роднай літаратуры.

У гаворцы па гэтым пытанні прынялі ўдзел

ністраў БССР па друку Р. Канавалаў. Ён паведаміў, што ў сувязі з выхадам 500-га нумару старэйшага Беларускага часопіса «Полымя» Дзяржаўны камітэт па друку пры Савецкім Міністраў СССР і ЦК прафсаюзаў работнікаў культуры ўзнагародзіў Ганаровымі граматамі вялікую групу беларускіх пісьменнікаў, — у прыватнасці, Пётруся Броўку, Кандрата Крапіву, Аркадзя Мудзюка, Міхася Лынькова, Івана Мележа, Максіма Танка, Івана Шмякіна, Паўла Кавалёва. Р. Канавалаў уручыў таксама граматы Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку і БРК прафсаюзаў работнікаў культуры і юбілейны медаль «450 год беларускага кнігадрукавання» ізданцыі часопіса «Полымя» і вялікай групе супрацоўнікаў і аўтараў часопіса.

На пасяджэнні прэзідыума праўлення СП БССР у члены Саюза пісьменнікаў Беларусі былі прыняты Уладзімір Скарынін, Леанід Раўкоўскі, Леанід Дайнека, Вольга Іпатава, Гаўрыла Шутэнка, Дзір Слаўчаніч, Галіна Васілеўская, Мікола Маляўка і Аляксей Гардзіці.

ЧАРГОВЫ семінар кіруючых творчых работнікаў Мінска гарком партыі ірабў па студыі «Беларусьфільм». Першай у праграме значылася сустрэча з работнікамі кінастудыі. На гэтую сустрэчу з творчай інтэлігенцыяй прыйшлі дырэктар студыі Ул. Іваноўскі, рэжысёры І. Дабралюбаў, І. Вейняровіч, сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў рэспублікі Ул. Цялюк, галоўны рэдактар кінааб'яднання «Летаніс» А. Астроўская, сакратар партарганізацыі кінастудыі В. Амнілава.

У Савецкім Саюзе —

ПАДАРОЖЖА Ў КІНАГОРАД

сорок кінастудый. «Беларусьфільм» — адна з іх буйнейшых. Яе галоўная прадукцыя — пяць мастацкіх, дзясень поўнаметражных тэлевізійных, сотні дакументальных стужак. Аб'ём работы немалы, сказаў дырэктар студыі Уладзімір Іваноўскі, вось чаму ўвесь час адчуваецца сцэнарны голод. Праблема кінадраматургіі была і за-

стаецца для студыі адной з галоўных — як і для іншых студый краіны. Нягледзячы на гэтыя цяжкасці, увесь план 1971 года ўжо запущаны ў вытворчасць. У гэтым плане — мастацкі фільм «Эшалон для Германіі» па сцэнарыі І. Шамякіна, «Паланес Асіпенка» па сцэнарыі К. Губарэвіча, фільм па «Рудабельскай рэспубліцы» С. Грахоўскага, «Патон» па рамане Г. Сянкевіча сумесна з Польшчай, фільм пра Яна Наленку, адважніка беларускага партызана з

Чэхаславакіі, разам з кінематаграфістамі краіны сацыялізма будзе знята і некалькі дакументальных стужак.

На студыі пастаянна працуюць каля тысячы работнікаў, у тым ліку 250—творчых. Складанай для студыі з'яўляецца «праблема актёраў». За год даводзіцца наймаць каля чатырох тысяч актёраў. У адным толькі тэлевізійным фільме «Руіны страляюць...» па сцэнарыі І. Повікава і Т. Чыгрынава знята зараз каля шасцідзясці актёраў, палова з іх — з беларускіх тэатраў.

Ул. Іваноўскі спыніўся потым на «праблеме рэжысёраў». Студыя папярэнілася некалькімі мастацкімі здольнымі рэжысёрамі, такімі як В. Рубіччык, Л. Марцішоў і

іншыя, на іх ускладваецца вялікая надзея. В. Рубіччык ужо добра зарэкамендаваў сябе тэлевізійным мастацкім фільмам «Чырвоны агітатар Трафім Рлушкоў».

Пра ролі рэжысёра ў стварэнні фільма гаворыў І. Дабралюбаў. Ён падзвіліўся таксама ўражаннямі аб рабоце ядаўняга пленума Саюза кінематаграфістаў СССР.

Як працуе кінааб'яднанне «Летаніс», расказала А. Астроўская. Поспех дакументальнай стужкі яна бачыць перш за ўсё ў вастрыні, актуальнасці, сучаснасці сцэнарыяў. Больш за сёння дакументальных стужак робіць аб'яднанне, і яно таксама адчувае вялікую патрэбу ў добрых сцэнарыях. А добрых — вель-

мі мала. Пара ўжо гэтак жа востра гаварыць аб праблеме драматургіі дакументальнага кіно, як і мастацкага.

Былі і пытанні да выступаючых, некаторыя нават непрыемныя.

Пісьменнік Аляксей Кулакоўскі папытаў, чаму студыя смечатку прэміявала сцэнарыі А. Маляўкіна, а потым адмоўлялася яго здымаць. Аднак працягваў перапрацаваць. «Чаму мала прыцягваюцца для кінафільмаў беларускія паэты? — спытаў А. Дзержыцкі. — Калі і заказваюць тэксты, то толькі маскоўскім ці ленинградскім пісьменнікам». Ул. Іваноўскі прызнаў: «Недапрацоўка».

Дырэктар Рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага К. Гусеў

ТОСТ У СВЯТОЧНЫМ ЗАСТОЛІ

Гэтыя сто радкоў з рэдакцыі хочацца назваць ста радкамі пажаданняў.

Пажаданняў добра, шчасця, святла.
Радаснай творчасці — творцам.
Радасці сустрэч з іх творчасцю — чытачам і глядачам.
Шырокага прызнання — непрызнаным,
Неспакоею непрызнаных — прызнаным.
Сталасці — маладым.
Маладой дзёркасці — сталым...

Слова наша сёння, можа, і не самае арыгінальнае. Можа нават — не арыгінальнае зусім. Пад Новы год не знойдзеш чалавека, які б са словам віншаванняў і добрых пажаданняў хоць да каго не звярнуўся. Нават калі ўвогуле зчлівацца і ўсмешка — на таары яго не такія ўжо частыя.

Ды ёсць звычай якраз і прывабныя сваёй традыцыйнасцю. Сваёй, калі хочаце, вечнасцю. Сваёй, калі хочаце, чалавечнасцю.

З такіх — і навагодняе свята. Калі год, што мінае, быў для чалавека не з лепшых, у навагоднім застолі гучаць пажадання, каб той, што прыходзіць, быў лепшы, шчаслівейшы. Калі ж год, што мінае, успамінаецца з падзякай, тост узнімаецца за тое, каб гэтую ж і нават большую падзяку заслужыў і наступны.

За ўсенароднай нашай застоліцай мы праводзілі ўчора мінулы год з пачуццём светлым, удзячным. Агітацыйна лічбай «100» на фоне лабастага ленінскага профілю назаўжды пазначаны ён у летанісе эпохі. І маштабамі высокай гэтай адзнакі мерыла краіна ўсе свае здзяйсненні — зямныя, духоўныя, касмічныя.

Дзякуй табе, год мінулы, за новыя трасы выкавалітных электраліній на неабсяжных сібірскіх прасторах.

За магутную ўрадлівасць, якой парадавала зямля хлебарабаў Беларусі.

За нетаропкую ўспэўненасць «Лунахода-1» на грузкім пыле Месяца.

За кварталы новых камяніц у гарадах, назваў якіх яшчэ летась і пазалетась не было на картах, і за гарадское аблічча нованароджаных вёсак.

За зорныя гадзіны натхнення, якія даў ты кампазітарам і мастакам, пісьменнікам і дойдзідам.

Верым, што такія гадзіны перажыў у мінулым годзе не адзін з вас, хто чытае зараз гэтыя радкі. І што ў годзе, які сёння на нашу зямлю ступіў, адгукнецца тое натхненне палымымі старонкамі кніг, палотнамі і мелодыямі, якія ўсхваляюць мільёны сэрцаў. У мастацтве ж вельмі часта бывае, як на ніве, — зерне азійныя толькі на лета ўзнімаецца да сонца важкім коласам.

«Савецкая літаратура заўсёды была моцная тым, што яна чуйна ўлоўлівала галоўныя тэндэнцыі ў развіцці грамадства, раскрывала сэнс важнейшых падзей у жыцці партыі і народа. І зараз ёй прадстаіць адлюстраванне асаблівасці сучаснага этапа камуністычнага будаўніцтва, па-мастацку даследаваць сацыяльныя, маральна-псіхалагічныя аспекты навукова-тэхнічнай рэвалюцыі ў краіне, буйным планам паказаць героя нашых дзён».

Гэтыя словы — з будаўнічага перадавога артыкула «Правды» ў выдаючае прызначэнне літаратуры». Ці трэба казаць, што задача, аб якой гаворыць газета, стаіць не толькі перад літаратурай — перад усімі відамі савецкага мастацтва. Кама, як не нам, савецкім мастакам, адлюстраванне ў сваёй творчасці важнейшыя тэмы сучаснасці — жыццё і барацьбу сучаснага рабочага класа, глыбінныя змены, што адбыліся і адбываюцца ў калгаснай вёсцы, натхнёныя будні савецкай інтэлігенцыі! Велічнае, адказнае гэта прызначэнне. І высокае, несьмернае шчасце быць па-сапраўднаму вартым яго...

Думаючы аб велічых задачы, што стаіць перад савецкімі мастакамі, давайце заўсёды ўсведамляць і яе адказнасць. Зноў і зноў будзем сабе нагадваць, што ніякая тэма — самая найважнейшая, самая найактуальнейшая! — не дасягне сваёй мэты, калі вырашана стандартна, убога, шэра. Наадварот — шэрасць дыскрэдытуе тэму, працуе не НА яе, а СУПРАЦЬ яе. Не можа быць саюзнікам партыі, агітатарам за нашы светлыя ідэалы пасрэднае твор, напісаны нібыта і на вельмі баявую тэму... Нават у святочны наш дзень хочацца пра гэта гаварыць, бо шэрасць, банальнасць часам яшчэ ўтульна адчуваюць сябе і на старонках нашых літаратурных часопісаў, і на тэатральнай сцэне, і ў павільёнах кінэстудыі.

Новы год прыйшоў у нашы гарады і вёскі, на нашы вуліцы і ў кватэры, у нашы справы, планы, задумкі.

Год, які мы пачынаем пад знакам падрыхтоўкі да XXIV з'езда партыі.

Год, ад якога мы многага чакаем і якому многае абяцаем.

Хай жа здзейсніцца ўсе твае чаканні, таварыш!

З Новым годам!

Тысяча дзевяцісот семідзесяты год адыноў у гісторыю. Гэта быў год далейшага поспеху савецкіх людзей наперад у справе жывога ўвасаблення бессмертных ленінскіх ідэй і завянтаў у канкрэтную хваляную яву нашай сучаснасці. У кожным кроку савецкіх людзей, у кожнай іх справе як бы нябачна прысутнічаў Ленін. Сам год быў ленінскім, прысвечаным стагоддзю з дня нараджэння вялікага правадзіра. Не толькі савецкія людзі ўшаноўвалі паміль Ільіча. Яго імя, як зыры маяк, асвятляла народам усёй Зямлі шляхі да лепшай будучыні, шляхі да перамогі над старым аджываючым светам.

Міхась ПЫНЬКОЎ

РАЗАМ З НАРОДАМ

Шмат падзей, шмат розных з'яў звязана з мінулым годам восьмай п'яцігодкі. Вырасе дабрабыт народа. Выкананы і перавыкананы яго п'яцігадовыя планы і задумкі. Павысіліся здабыткі прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Багата чаго дасягнута ў галіне навукі, культуры. Ёсць пэўныя дасягненні ў працаўніцкай літаратуры і мастацтва. Выйшлі новыя кнігі беларускіх празаікаў, паэтаў, драматургаў, дзіцячых пісьменнікаў.

У мінулым годзе савецкія людзі адзначылі дваццаціпяцігоддзе з дня перамогі над фашысцкай Германіяй. З дасягнутых вышэйшых сягонняшняга дня яны азіралі пройздены за чвэрць веку шлях, шлях мірных гераічных працоўных подзвігаў, якія вярнулі спакутанай, знявечанай вайной нашай роднай зямлі яе былою прыгажосць, яе цвітлівасць, яе ласку. Гэтыя мірныя працоўныя подзвігі народа былі дастойным яго ратных подзвігаў. Вораг быў лютым, блізкім. Ён паціў насялі сабе жахлівыя папалішчы, акрываўленыя руіны. Народ-герой адолее ворага, дабіў гітлераўскую зваругу ў яго бярозе, хутка залічыў найцяжэйшыя раны, зрабіў сваё жыццё, сваё гарады і вёскі, свой побыт яшчэ больш багачэйшымі і прыгажэйшымі, чымся яны былі да вайны.

У здабытках народа ёсць пэўны ўклад і пісьменнікаў, бо яны — адданыя сыны народа, неад'емная яго частка, бо літаратура, як гаварыў Дабралюбаў, «служыць справе грамадскага ўдасканалення... лічыць сваім найсвяшчэнным прызначэннем». І сам талент пісьменніка, паводле трапных слоў М. Горкага, «дадзены яму народам яго». Значна вырасла за апошнія гады беларуская літаратура. Ленінскімі сваімі творамі яна ўзнілася да сапраўднага чалавечнасці, да поўнага раскрыцця таго складанага духоўнага свету, хваляючых думак, пачуццяў, якія так характэрны для нашага перадавога сучасніка — рабочага, калгасніка, інтэлігента. Гэтыя ленінскія творы яшчэ раз сцвярджаюць тую старую ісціну, што ўсё добрае ў літаратуры, як і ва

ўсіх галінах мастацтва, ствараецца на аснове глыбокага і ўдумлівага вывучэння жыцця народа з яго думкамі і запатрабаваннямі. Прыкладамі такой арганічнай сувязі з жыццём народа былі жыццё і творчая дзейнасць нашых класікаў — народных паэтаў Я. Купалы, Я. Коласа. Набліжэнню да жыцця народа, дакладнаму вывучэнню тых складаных глыбінных працэсаў, якія адбываюцца ў народзе ў выніку разгорнутага камуністычнага будаўніцтва — павінна быць падпарадкавана ўся праца пісьменнікаў іх арганізацыі. Выезды пісьменніцкіх брыгад у Брэстчыну і Віцебшчыну, выступленні на фабрыках, у калгасах і саўгасах былі карыснымі

і для чытачоў, і для пісьменнікаў. Такую практыку трэба перанесці і на астатнія вобласці і наогул прадоўжыць і надалей.

Я не пералічваю тут усе лепшыя творы нашай літаратуры, у якіх знайшло свой паказ усе ярае, хваляючае, найбольш значнае ў жыцці, працы і змаганні народа. У кароткім артыкуле нельга даць ім дакладны аналіз і ацэнку. Гэтыя творы маюць выключнае выхаваўчае значэнне, яны дапамагаюць нашай партыі выходзіць падрастаючае пакаленне як мужных і адданных змагароў за камуністычную будучыню.

Беларуская літаратура мае яшчэ некаторыя істотныя недахопы. Уз'яўляецца яшчэ багата шэрых твораў, не ўзброеных ні высокай ідэяй, ні бліскучай формай. Галоўны недахоп: зусім мала твораў аб сучаснай вёсцы і яшчэ меней аб гіганцкім росце нашай індустрыі, аб рабочым класе краіны. Тут зусім да месца прыгадаць відомыя словы М. Горкага: «Рабочы клас гаворыць: літаратура павінна быць адной з прылад культуры ў маіх руках. Яна павінна служыць маёй справе, бо мая справа — агульначалавечая справа. Гэты голас — голас новай гісторыі. Ці добра чую яго маладая літаратура? Я сказаў бы: кепска чую». Яна «не заўважае ў хаосе зруйнаванага старога тое новае ўнутры чалавека, што ўжо нарадзілася, будзе жыць яшчэ і не знішчыцца, а толькі зменіцца на лепшае. Людзей, якія адчуваюць і ведаюць слабе свабоднымі творцамі і ўладарамі жыцця, усё яшчэ мала. Зразумела, іх усюго больш у Саюзе Саветаў, і я спадзяюся, што гэта не патрабуе доказаў. Я думаю, што літаратура наша яшчэ кепска бачыць, кепска разумее гэтых людзей і яшчэ мала адольна падтрымліваць, развіваць іх волю да творчай жыццяздзейнасці. Літаратуры не хапае духу бадзёрасці, духу гераізму, тады як уся рэчаіснасць ужо гераічная».

Гэтыя словы Максіма Горкага, сказаныя ў 1929 годзе, не страцілі сваёй актуальнасці і па сённяшні дзень. Гіганцкае будаўніцтва, якое разгортаецца з

кожным годам усё шырэй і шырэй у нашай краіне, і ў якой удзельнічаюць мільёны мільёны савецкіх людзей, з'яўляецца тым працэсам, у якім нараджаюцца новыя характары, новыя людзі — героі нашай сучаснасці. Гэты працэс умоўна можна назваць свосаблівай пераплаўкай чалавечых дум. У выніку атрымліваецца новы сплав: людзі, ачышчаны ад іматэрыяльных наследаванняў старога, аджытага. Усялякая плаўка не абыходзіцца без пэўных аджыходаў, без так званых шлаку. Чаго толькі не трапляецца ў гэтым шлаку: перажыты капіталізм, ажацынасць, грубасць, невуцтва, дэрмадства, п'янства, бюракратызм, коснасць, лодырыцтва і г. д.

У сталеплавільнай справе доўгія гады не ведалі, што рабіць са шлакам. Цяпер знойдзены спосабы карыснага выкарыстання гэтых аджыходаў. Пісьменнікі сваім мастацкім словам павінны дапамагаць людзям паступова вызваляцца ад услякіх перажыткаў, ад усёякага шлаку мінулага.

У 1937 годзе відомы пісьменнік А. Макаранка пісаў: «Мы акружаны буйным вар'яцтвам аганізуючага імперыялізму. Дзесьці там, у гушчарах дымных труб Рура, на жабраціх палых Італіі, у цеснае японскіх абрабаваных гарадоў апошнія капіталісты прагнуць вайны. Яны працягваюць прагнаць рукі ва ўсе бакі, да жалеза, да вугалю, да машыны, да нафты, да хлеба. У смяротным адчаі канца кожны фашысцкі лагер трымаецца аб завабне свету. І Гітлер, і Мусаліні, і японскі генералітэты — спараджэнне агульнага трызнення. Супраць гэтай сусветнай шайкі вар'ятаў мы ўзялі і высокую трымаем нашы гуманістычныя сцягі».

Прайшлі гады. Чвэрць веку таму назад адгрымелі апошнія зашы Аічынай вайны. Усім відомы фінал былой фашысцкай авантуры. Але засталіся паслядоўнікі былых вар'ятаў. Яшчэ варушацца гітлераўскія недабіткі, бразгаюць зборныя заакаянскія цемраналы, цень самураў блукае зданно над японскімі берагамі. Наша партыя і ўрад, народ наш не забываюць пра гэта і прымаюць належныя меры, робяць належныя захавы, каб рубяжы нашай Радзімы былі недактыкальнымі для прагных рук любых вар'ятаў. Павінны памятаць аб гэтым і мы, пісьменнікі, — і дапамагаць народу сваім мастацкім словам, давайце чытачам высокадзейныя і высокамастацкія патрыятычныя творы.

Мы ўступілі ў новы год-жыцця. Савецкія людзі рыхтуюцца да дастойнай сустрэчы XXIV з'езда Ленінскай партыі. Партыя і ўрад працягваюць і працягваюць штодзённымі клопатамі аб сацыяльна-эканамічным развіцці краіны, аб далейшым павышэнні ўзроўню матэрыяльнага і духоўнага дабрабыту працоўных, аб уздыме навукі і культуры, аб ажыццяўленні праграмы навукова-тэхнічнай рэвалюцыі ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы.

Пісьменнікі не мысляць сваё жыццё і сваю дзейнасць па-за межамі гэтай велізарнай стваральнай працы народа. Яны будуць, як і заўсёды, яе актыўнымі ўдзельнікамі.

справядліва адзначаюць, што часам студыя прад'яўляе прэтэнзіі да краўніцтва тэатраў зусім даражня. Калі б загады, за месяц высылалася зайўка на акцёраў, усё было б добра.

Потым галоўны інжынер студыі Б. Павоў знаёміў удзельнікаў семінара з тым, што ў праграме называлася кватэра — «вытворчая база». І ў час гэтага знаёмства многія адкрылі для сябе німат новага. Не, не даражня, напрыклад, заўсёды стаіцца ў цітрах прозвішча гукарэжысёра. Агучыць карціну — вельмі складаная справа. Агучыць шумам (адных дзвярэй тут з тузіп, і ў кожнай сваёй стук, свой скрып)... Запа перазанісу, Часам розныя на ха-

рактару гукі — размову, музыку, шум даводзіцца перанісваць з вясмі і больш шлёнак на адну. Як усё павінна ісці дакладна, як трэба старацца, каб для кожнага зыку быў свой «узроўне» гучання!

А цэх апрацоўкі паёнкі — цэлая фабрыка, вялікі двухпавярховы будынак са складанай апаратурай айнанай і замеснай вытворчасці... Цэх мантажы фільмаў. Якраз заспеў калі апаратуры рэжысёра-пастаноўчыка тэлевізійнага трохсерыйнага фільма «Белая зямля» Аляксандра Карнава. Фільм пра незвычайныя прыгоды ўрача-беларуса Акуліча, які ў час вайны трапіў на поўначы на строга засакрэчаную нямецкую радыёстанцыю.

Павільёны для здымак... Правільна гавораць, што магутнасць студыі вызначаецца колькасцю і велічыняй павільёнаў. Беларускім павільёнам зайздросцілі нават кінадзеячы Галівуда. Ёсць два вялізныя, па трыццаці квадратных метраў, вышыняй з насціпавярховы дом. У адным павільёне ўбачылі ўдзельнікі семінара «хоры» касцёла з макетам армана, у другім — партызанскую зямлянку.

— Ах, спазніліся вы крыху... — шыра шкадаваў начальнік цэха дэкаратаўна-тэхнічных збудаванняў Міхаіл Грышкевіч. — Толькі што раскідалі асабіяк баро-

на Урангелі. Вось бы нападзіліся...

Са старэйшымі і сясарнымі цэхамі, з машынным паркам студыі, якому могуць пазяздросціць некаторыя раённыя аўтапаркі, з тэхнікай (ёсць нават сапраўдныя самалёты і танкі) «пазнаёміцца» не паспелі. Шкада!

А ў заключэнне прагледзелі ўдзельнікі семінара тэлевізійны мастацкі фільм «Чырвоны агітатар Трафім Глушкоў» і новую стужку «Чорнае сонца», сустрэліся з творчымі калектывамі, якія працавалі над фільмамі. Удзельнікі семінара шчыра павіншавалі іх з творчымі ўдачамі.

П. АНДРЭЭУ.

Алесь ЗВОНАК 2. СНЯЖЫНКІ

ПЕРШЫ СНЕГ

1. ПЕРАДЗІМОВАЕ

Яшчэ не снег, пароша толькі,
Яшчэ далёка да каляд,
А твар кусае вецер золкі
І лёдам скута каляя.

Адбітак колаў між калдобін
Змяй паўзучаю пралёг,
І дрэвы ў срэбранай аздобе—
Нібы завей сівых пралог.

Так міла ўсё. І адзінота,
І гэта царства цішыні,
І шэпт засохлага чарота,
І пад лядком усплёск крыніц,

І прэлы ліст асіны горкай,
Ледзь прыцяршаны сняжком,
І след вяртлявае вавёркі,
І апусцелы дзятлаў дом...

Іду, мінаючы прысады,
Між дрэў бялістых і нямых,
Бязозак белых каланада
Вядзе ў чароўны храм зімы.

Вядзе у свет забытай казкі,
У свет прыгод, дзівос, падзей,
Дзе ходзіць борам без апаскі
Даўно забыты Берандзей...

О свет наўных уяўленняў,
О рамантычны дзіўны свет!
Лаўлю ўспамін, нібы аленні
Па першазімку лёгкі след.

І не дзіўлюся анікольні
Прыкметам блізкай даўніны,
Калі убачу ў шэрым золку
Аблічча роднай стараны.

Калі ў застылых каляінах,
У грудях руннае раллі
Убачу мілыя маршчыны
Маёй карміцелькі-зямлі.

Калі ў вачах маёй Айчыны
Убачу водсвет дабраты,
Душой спасцігнуўшы прычыны
Яе высокай прастаты.

Калі ў прасторы безбярэжным
Убачу, паланены сам,
Як свеціцца ў кароне снежнай
Яе нятленная краса!

Ляцяць сняжынкі, быццам
успаміны
Маланкай перакрэсленых
гадоў:
Над Бурхалою белыя вяршыні,
Запэвы прыісковыя гудкоў.

Там не сняжынкі, там пурга
бушуе,
Снег замятае стылыя гальцы.
Там спіртаў грэў азяблую
душу я,
Каб не аддаць у бездараж
канцы.

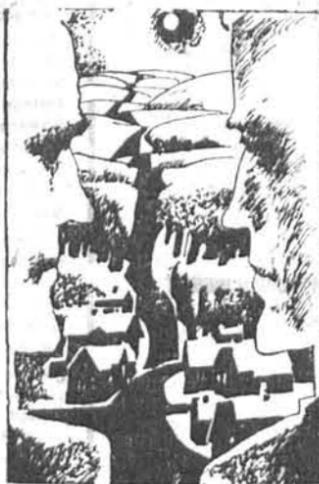
Там друг жыве. Нямала
пеннай брагі
За дваццаць зім мы з ім
перавялі...
На горных рэках нам грывелі
драгі
Найвесялейшай музыкай
зямлі.

Гады сяброўства — гэта
не адцінак
Кароткіх стрэч: «здароў —
бывай здароў!».
Іх не купіць за жменю
залацінак
І не прадаць за ломкі хруст
рублёў.

Яны пякельнай сцюжай
гартаваны,
Дзе сопкі-сведкі строіліся
ў рад,
Калі жывую здань палярных
ззянняў
Выводзіў снежань моўчкі
на парад.

І вось цяпер сняжынкі
успамінаў
Скрозь забыцця залочаны
пылок
Ляцяць, ляцяць заснежанай
далінай
Туды, дзе ў тундру дружбы
след пралёг.

І бачу я: друг Саша нібы маг
той
Знікае горда ў чэраве зямным,
Адкуль на белы свет з
глыбіняў шахты
Плывуць вагонкі з грунтам
залатым.

Бог кубажы, падземных нетраў
знаўца,
Маркшэйдэр шахт, ён нёс
тэадаліт,
Як булаву Багдан. Такіх,
прызнацца,
Жыве не вельмі густа на зямлі.
Цяпер на дзікім тым
мерыдыяне
Агні эпохі плаваць лёд і стын,
І голас дружбы кліча на
спатканне —

Яшчэ пуд солі з'есці хоць
адзін.
Што адкажу? Нас—ты ды я—
адзінкі.
Дык прылятай на Іле ці на Ту,
Пакуль зімы сівенькае
сняжынкі
Не пабялілі скроні на ляту!

3. ПЕРШАЗІМАК

Мал. В. ТАРАСАВА.

Ну вось і скончан доўгі
паядынак.
Вятроў гамонка сціхла. Лес у
сне.
Скупое сонца ў безлічы
іскрынак
Адлюстраваў сцюдзёны
першы снег.

Як дабляла адмытая бялізна,
Лягла на дол сняжынак
белізна.
І сонца шар халодны і вялізны
Зямлі нямой нібыта не пазнаў.

Стаю адзін, як слуп
на скрыжаванні,
Скрозь белы сон лаўлю
нясмелы гук
І множу слодыч радасных
спатканняў
На гаркату няпрошаных
разлук.

Хто пераможа? Як забыты
здымак
Уваскрашае памяць гэтка ж
дзень:
І цішыню, і снег, і
першазімак,
І на ружовым снезе сіні цень...

І ў сэрцы рэха той адной
хвіліны,
Што белым крыллем высака
ўзнялі
Пірамідальных елак верхавіны,
Узвышша заварожанай зямлі...

І ўсё, ў чым бачыў змест і
сэнс і сутнасць,
Чым так юнацтва ўмела
даражыць,
Я перажыў, як і тваю
адсутнасць,
І, як сваё падзенне, перажыў...

І за гады, што слухаў крокаў
гукі,
Што рэха іх лавіў сто раз на
дню,—
Я навучыўся быць глухім
да стукну,
Я навучыўся слухаць цішыню.

Вось і цяпер я немасці ў
абдымкі
Душу і памяць сэрца аддаю,
Няхай сабе па чыстым
першазімку
Кладуць сцяжынку роўную
сваю.

ЗА ВОКНАМІ лютвала снежная
завіруха. Снежныя крупы замя-
талі прасэды і вуліцы маўклі-
вай, скаванай холадам Маск-
вы... Невысокі ударлявы чалавек з ад-
крытым ілбом кідаў у настываю залу аг-
нестыя, знітананыя жалезнай логікай сло-
вы. Дэлегаты VIII з'езда Саветаў прагна
лавлі кожную фразу Уладзіміра Ільіча.
Ледзь-ледзь трымцелі цымяныя люстры,
святла хапала толькі на тое, каб вырваць
з цемры сцену, і перад позіркам стомле-
ных, згаладалых людзей паўставаў заўт-
рашні дзень краіны — у рынтаваннях бу-
доўляў, у моры святла.

Магчыма, у тую ж хвіліну, калі Ула-
дзімір Ільіч Ленін выступаў перад дэле-
гатамі з'езда, тысячы парываў гар-
талі снежны нумар «Фігаро». Што там, у
далёкай і дзіўнай Расіі? І газета адказ-
вала: «Агульнае эканамічнае становішча
выглядае так, што няма ніякай магчы-
масці кіраваць. Усе меры, распрацаваныя
Леніным для выратавання краіны, дарэм-
ныя. Агульнае ўражанне: бальшавізм па-
мірае».

Ды што «Фігаро»? Здавалася б, больш
спакойная і ўраўнаважаная «Нію-Йорк
таймс» у першыя гады Саветскай улады
91 раз прадрала нашай дзяржаве немі-
нучую гібель. Нашы задумы газета на-
зывала «выклікам пачуццю прапорцыі»,
«сумнай эчыкляпедыйнай неўтайманай
фантазіі». План ГОЭЛРО, які У. І. Ле-
нін разглядаў як другую праграму парт-
тыі, з'едліва буржуазная прэса ахрысці-
ла «электрафікацыяй», «утопіяй», «бле-
фам».

Зласліўцы смяяліся з нашага жыцця. І
жыццё пасмяялася з іх.

Уладзімір Ільіч, распрацоўваючы тэа-
ратычныя праблемы стварэння новага
грамадскага ладу, з геніяльнай празірлі-
васцю ўказаў: «Камунізм — гэта ёсць
Саветская ўлада плюс электрыфікацыя
ўсёй краіны».

Ленінская формула з надзвычайнай сі-
лай падкрэсліла непарыўную сувязь паміж
перадавым палітычным ладом і пера-
давай эканомікай.

План ГОЭЛРО з'явіўся практычным
уважлівым ленінскай ідэі стварэння
матэрыяльна-тэхнічнай базы сацыялізма,
важным крокам у справе далейшага ўма-
цавання і развіцця новых форм эканомікі.
Развіццё прамысловасці на вышэйшай
тэхнічнай аснове, на базе электрычнасці,
адкрыла перспектывы для сацыялістычна-
га пераўтварэння сельскай гаспадаркі.
Разам з тым план ГОЭЛРО меў велізар-
нае культурнае значэнне. Ён указваў, што
кожнае прадпрыемства, кожная электра-
станцыя павінны ператварацца ў ачаг ас-
веты, што электрыфікацыя нясе з сабой
перабудову быту мільянаў людзей, іх
культурнае адраджэнне.

Нават сусветна вядомы пісьменнік Гер-
берт Уэлс, аўтар таленавітых навукова-
фантастычных раманаў, чалавек прагрэ-
сіўных для буржуазнай інтэлігенцыі по-
глядаў, які наведваў у 1920 годзе Саветскую
Расію і гутарыў з Уладзімірам Ільічам,
не мог паверыць у рэальнасць ленінскіх
задум. Для яго наша ўяўленне будучыні
было смелай, гераічнай, але бясплёнай
марай.

Ну што ж, скептыкі сумняваліся, патэн-
таваныя і непатэнтаваныя варажбіткі
прадраклі хуткі канец чырвонай Расіі.
Але вызвалены народ вайнаў будаваць,
каб сваёй працай, сваім штодзённым
подзвігам зрабіць явай мару Ільіча.

І радкі ленінскага плана пачалі поўніць-
ся жыццём, паўставаць «важка, груба,
бачна», апраўтаны ў камень і бетон ін-
дустрыяльных гмахоў.

У 1920 і 1921 гадах уведзены першыя
12 тысяч кілават энергетычных магутнас-
цей.

4 чэрвеня 1922 года пабудавана першая

СПАДАБАЛАСЯ

І ЗАПОМНІЛАСЯ...

НАВАГОДНЯЯ АНКЕТА

Пачуўшы словы «навагодняя анкета»,
магчыма той-сёй з чытачоў іздыхне:
«Было ўжо сто разоў—банальна». Не
спяшайся, дарагі чытач, з катэгарыч-
нымі вывадамі. Наша сённяшняя анкета
асабліва. Мы напрасілі дзеячоў бела-
рускай літаратуры і мастацтва падзяліць
сваё і ўражанні, думкі аб рабо-
тах таварышаў па прафесіі ў суседніх
творчых цэхах. Гэта будзе некампетэнт-
ная размова,— можа сказаць хто-небудзь.
Маўляў, што скажа слухнага скульптар
пра музыку? Прызнаемся, былі і такія,
што адмовіліся адказаць на пытанні ан-
кеты. Матывіроўка? Нічога ў працую-
шым годзе не прачытай, не бачыў, не
слухай. Займайся толькі сваёй справай.

На часце, пераважная большасць тых,
да каго мы звярталіся, паказалі шыры-

чарга Каширской электростанції — першыцца плана ГОЭЛРО.

19 снежня 1926 года ўвайшла ў строй Волжаўская ГЭС.

Так стваралася наша айчынная энергетыка. Адсюль, ад Кашыры і Волхава, яшчэ ледзь бачныя агні Днепрагэса, вольжскіх і сібірскіх энергагигантаў, яшчэ толькі мрояцца наперадзе, клічуць да сябе... Але першыя крокі зроблены! Мы стаім на дарозе, якая прывядзе нас — абавязкова і напэўна — да святла.

Яны спачатку пакідалі на карце рэдкі россып ружовых кропак. Потым «гусцелі» агні энергетычных будоўляў, зліваліся ў ручаі, у патокі, у суцэльныя рэкі стваральнай энергіі.

Ці даўно гэта было? На парозе трыш-

лед на беларускай зямлі. За параўнаўча кароткі гістарычны тэрмін, ажыццяўляючы ленынскія заветы, ператварылася ў край суцэльнай электрыфікацыі і наша рэспубліка. Беларускі народ пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі з першых дзён мірнага будаўніцтва пачаў стварэнне ўласнай энергетычнай базы. За кароткі час былі адноўлены і расшыраны электростанцыі ў Мінску, Гомелі, Віцебску, Бабруйску, Магілёве, Полацку і Добрушы. У 1927 годзе пачалося наступленне на Асінаўскія тарфяныя балоты і будаўніцтва ў Аршанскім раёне першай у рэспубліцы буйной раённай электростанцыі БелДРЭС, першыцца ленынскага плана ГОЭЛРО ў Беларусі. Праз тры гады яна ўвайшла ў строй і дала ток Віцебску, Ма-

былі пабудаваны Лепельская ГЭС-2, Слуцкая, Мазырская, Полацкая, Барысаўская ЦЭЦ, а таксама шэраг электростанцый у раённых цэнтрах Заслаўі, Дзяржынску, Верхнедзвінску, Нароўлі і інш.

Трэцяя пяцігодка ставіла задачу даць такі рост электрыфікацыі БССР, пры якім былі б забяспечаны ўсе большыя патрэбы народнай гаспадаркі і культуры ў электраэнергіі.

Аднаўляліся старыя электростанцыі, адна за адной уступалі ў строй новыя — Мінская ЦЭЦ-3, Смалявіцкая, Васілевіцкая, Бярозаўская ДРЭС і іншыя. Ужо ў 1965 годзе электростанцыі рэспублікі выраблялі амаль восем з паловай мільярдаў кілават-гадзін электраэнергіі.

Паспяхова ідзе развіццё энергетыкі рэспублікі ў гэтым пяцігоддзі. За пяцігодку магутнасць электростанцый павялічылася амаль удвая, а вырацоўка электраэнергіі дасягне ў 1970 годзе 17 мільярдаў кілават-гадзін. Флагманам беларускага энергабудавання з'яўляецца Лукомльская ДРЭС. Кожная з устаноўленых на ёй турбін будзе роўная магутнасці дзясці БелДРЭС.

Поўнасцю завершана ў рэспубліцы электрыфікацыя калгасаў і саўгасаў. Усе электростанцыі Беларусі аб'яднаны ў агульную энергасістэму, якая злучылася з паўночна-заходняй сістэмай СССР і міжнароднай энергасістэмай «Мір».

Морам святла цудоўных зямных сонцаў заліты цяпер нашы гарады і вёскі. Самыя смелыя ленынскія задумы ўладна ўваходзяць у жыццё.

...Удаць і ўначы гудуць магутныя турбіны. На Дняпры і Енісеі, на Заходняй Дзвіне і Обі нараджаюцца тысячы і тысячы ленынскіх сонцаў. Іх запальвае энергія нашых рук і думак, наша дзейная, па-ленынску смелая і плённая праца.

ІМ ПРЫСВОЕНЫ ГАНАРОВЫЯ ЗВАННІ

За заслугі ў развіцці выяўленчага мастацтва і падрыхтоўцы кадраў мастакоў Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР тт. Крахалеву П. С. і Любамудраву П. К.

КРАХАЛЕВ Пётр Серапіёнавіч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР. У 1937—1939 гадах вучыўся ў Сьвярдлоўскім мастацкім вучылішчы. У час Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся ў радах Савецкай Арміі, прымаў удзел у партызанскім руху. З 1945 па 1952 год вучыўся ў Інстытуце жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя Рэпіна. У 1952 годзе пераўдае ў Мінск. У мастацкіх выстаўках удзельнічае з 1953 г. Творчую работу ў галіне жывапісу спалучае з педагогічнай дзейнасцю. З'яўляецца дэканам мастацкага факультэта Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

ЛЮБАМУДРАВ Павел Канстанцінавіч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР. У 1937 г. паступіў у сярэднюю мастацкую школу пры ўсерасійскай Акадэміі мастацтваў. З 1939 года студэнт жывапіснага факультэта Акадэміі мастацтваў у Ленінградзе. З 1941 года ў радах Савецкай Арміі. Дэмабілізаваўшыся пасля ранення, пераводзіцца на графічны факультэт Маскоўскага мастацкага інстытута імя Сурыкава. З 1951 года пачынае педагогічную дзейнасць у Латвійскай Акадэміі мастацтваў. У 1957 годзе пераўдае ў Мінск і працу кіраўніком графічнай майстэрні ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце. Цяпер выконвае абавязкі прафесара. У мастацкіх выстаўках удзельнічае з 1949 года.

У РЭДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Сардэчнае дзякуй усім арганізацыям, сябрам і таварышам, чытачам якія павялічылі мяне з часцідзясцігоддзям і высокай урадавай ўзнагародай.

Аляксандр МІРОНАУ.

Д. РАДЗЮК,
кандыдат філасофскіх навук.

**ВСЕСЬ ЯН,
МУЗЫКА ТУРБІН!**

50 ГАДОУ ПЛАНА ГОЭЛРО

цатых гадоў Паўлюк Трус са шчырым захапленнем чакаў хвіліны, калі родны Мінск зацісне букетам электрычных лямпачак:

Добры дзень, снежныя прасторы,
добры дзень, сталіца характава!
Скора ў бляску вечара, ой, скоро
празвініць на вуліцах трамвая.
І тады я стану пад гарою,
каб пазбыцца смутку і журбы,
буду слухаць песні Асінестрою,
захаплены музыкой турбін.

Музыка турбін... Яна не адразу перамагла тужлівыя гукі адвечнай жалейкі!
Да рэвалюцыі эканамічны ўзровень развіцця Беларусі быў катастрафічна нізкі. Энергетычная гаспадарка складалася з некалькіх гарадскіх электростанцый магутнасцю ў некалькі сотняў кілават і невялікіх устаноў на радзе прамысловых прадпрыемстваў.

А якая была энергетычная тэхніка? У Мінску на электростанцыі былі ўстаноўлены тры паравыя машыны замежнай фірмы магутнасцю 300 конскіх сіл. Ад гэтай станцыі па горадзе ішла «лінія электраперадач», якая налічвала 180 слупоў, аддаленых адзін ад аднаго на адлегласць сто метраў, на якіх віселі ліхтары з 16-свечавымі лямпамі. Калі свяціў месяц, яны не запальваліся.

У 1913 годзе ўсе электростанцыі Беларусі выраблялі толькі 3 мільёны кілават-гадзін. На душу насельніцтва прыпадала толькі 0,5 кілават-гадзіны электраэнергіі, або менш чым у цэлым па ўсёй Расіі ў 30 разоў.

За час грамадзянскай вайны і беларускай акупацыі і без таго слабая энергетычная гаспадарка прыйшла ў поўны заняпад, была напалавіну разбурана. Зразумела таму, якое велізарнае значэнне меў план ГОЭЛРО для Беларусі. У ім знайшлі глыбокае адлюстраванне патрэбы і перспектывы развіцця нашай рэспублікі, як і ўсёй краіны.

Аднаўленчы перыяд пакінуў важкі

глібеву, Оршы, а таксама сельскагаспадарчым раёнам гэтага вялікага краю. Разам з лямпачкай лічыць у вёску прыйшла кіно і радыё, прыйшла новая сацыялістычная культура.

Паспяхова фінанс стаў рубяжом для новых стартуў. Першая пяцігодка заклала надзейны падмурок для шпаркага развіцця сацыялістычнай прамысловасці ў гады другой пяцігодкі. Асабліва ўвага была звернута на паскоранае развіццё паліўна-энергетычнай базы рэспублікі, якая, нягледзячы на поспехі, дасягнуў за пяцігоддзе, усё ж адставала ад вялікіх патрэб народнай гаспадаркі.

Камуністычная партыя Беларусі ўзняла працоўную энергію і энтузіязм народа. Запаліла яго пафасам вялікіх будоўляў. У выніку выканання другога пяцігадовага плана магутнасць электростанцый рэспублікі ў 1937 годзе дасягнула 87,4 тысячы кілават, або павялічылася за пяцігоддзе ў 1,5 раза, а вырацоўка электраэнергіі ў 2,5 раза. За гады другой пяцігодкі

**НАВІНКИ
КНИЖНАМ
ГРАФІКІ**

Малюні мастака В. Бароўні да ініцыявала Івана Сыркова «Мы — хлопцы жыцця», якая выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

ню інтарсаў, поглядаў, тонкі густ у розных галінах мастацтва.

А наогул лепш меркаваць аб гэтым па адказах, якія публікуем.

Ул. КАРАТКЕВІЧ,
пісьменнік:

— «Зорку Венеру» Юрыя Семянякі ў пастаноўцы нашага тэатра оперы і балета глядзеў аж два разы. Першы раз — адзі. Другі — з маці. Перакананы, што гэта пачатак часосці вельмі цікавага ў беларускім оперным мастацтве. Выключна ўдалая работа мастака. Харошыя Вераніка, Багдановіч, лірнік. Лічу, што пяток такіх спектакляў — і тэатр будзе мець свой нацыянальны рэпертуар.

К. ЛАНШТАНАУ,

заслужаны артыст БССР:

— Мяне асабіста вельмі парадаваў кампазітар Ігар Лучанок. Асабліва яго «Песня аб тральшчыку» («Камсомолец Беларусі»). Напісаная з вялікім душэўным уздымам, яна вельмі добра ўспрымаецца слухачамі і можа ўпрыгожыць любую канцэртную праграму.

Я. ЧАМАДУРАУ,

народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР:

— З усяго, што прачытаў у мінулым годзе, два творы пакінулі незабытае ўражанне. «Сотнікаў» Васіля Быкава і «Спеў аб Гаяваце» Лангфела ў перакла-

дзе Аркадзя Куляшова. Быкаў усхваляваў сваім майстэрствам псіхолога. Характары, калізіі, абставіны апавесці — усё пераканаўча, усё зроблена вялікім майстрам. Пераклады Куляшова — гэта высокая паэзія ў самым поўным сэнсе слова. Перакладчык яшчэ раз парадаваў высокім густам і ўласцівым яму высокім талентам.

Ю. МАРУХІН,

кінааператар студыі «Беларусьфільм»:

— Што спадабалася! Як вам скажаць! Калі вы жыццё ў мікрараёне, дык зразумееце мяне. Колькі гадоў будавалі кінастудыю на бульвары Шаўчэнкі, не ведаю. Але ў мінулым годзе, нарэшце, адкрылі. Як гэта звязана з мастацтвам! Вельмі проста. Паглядыце, як яго аформіў Аляксандр Кішчанка. Нечакана, цікава, ярка. Выдатна аформіў. Жадаю, каб у новым годзе з'явіліся не горшыя кінастудыі ў іншых раёнах вялікага Мінска.

З. АЗГУР,

скульптар, народны мастак БССР:

— Лепшае, што я бачыў у мінулым годзе на сцэне, — спектакль Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Амністыя». Аўтар п'есы Мікола Матукоўскі, звяртаючыся да самых высокіх пацуючых чалавека, адначасова, ганьбіць хамства, дэмагогію, рўціну. Твор дзейсны, ваяўнічы. Купалаўцы сыгралі яго ў добрым ан-

самблі. Аднолькава заслугоўваюць стаючай ацэнкі і маладыя выканаўцы, і сталыя майстры сцэны. Спектакль добра «збіты» рэжысёрам Ціханам Кандрашовым. Вельмі проста і глыбока аформіў яго мастак.

Жадаю купалаўцам і далейшых папехаў.

Б. ЗАБОРАУ,

мастак:

— Цяжка так адразу і катэгарычна адказаць на пастаўленае пытанне. Трэба ўспомніць... Ну, вось хоць бы дакументальная стужка творчага аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм» «Насельнікі» рэжысёра Пелеш'яна. Фільм аб гармоніі ў прыродзе. Маляўнічы, трапяткі, багаты фарбамі. Дынамічна пабудаваны. І вельмі гуманны, чалавечны па сваёй задуме.

Л. ТАРАСАВА,

рэжысёр тэатра юнага глядача:

— Хачу сказаць пра работы беларускіх мастакоў-жывапісцаў, якія бачыла на выстаўцы, прысвечанай 50-годдзю ЛКСМБ. Розныя па тэматыцы, манеры выканання, але яркія, свежыя, арыгінальныя. Напрыклад, нацюрморт з пішучай машынкай Мая Данцыга. Які значны падтэкст у такім на першы погляд камерным жанры!

Запомнілася патлато «Студэнты» Леаніда Шчэмелева. Спадабалася каларыт, кампазіцыя, характарыстыкі герояў.

Усё лаканічна, стрымана. Добрае ўражанне пакінула і карціна Аляксандра Кішчанкі «Салдаты рэвалюцыі»...

А. МІЛАВАНАУ,

артыст тэатра імя Я. Купалы:

— Люблю сапраўдную паэзію. Як заўсёды прыемна было сустрэцца са «старымі знаёмымі» — вершамі Анатоля Вярцінскага і Рыгора Барадудзіна.

Але часам пакідае вялікае ўражанне і нечаканая сустрэча з новым аўтарам, новым творам.

Я маю на ўвазе верш Наталлі Татур «Чацвёрты», надрукаваны ў адным з нумароў часопіса «Неман». Думаю, што не толькі для мяне гэта сустрэча была прыемнай.

В. НЯЧАЙ,

кіназнаўца:

— Праграмы Мінскага камернага аркестра, якім кіруе Юрый Цырук, пакінулі самае моцнае ўражанне. Адна толькі 14-я сімфонія Шастаковіча — і тое прычына для роздуму пра чалавека, пра наш трывожны і поўнае характава, барацьбы жыццё! А колькі старонак музычнай літаратуры мінулых стагоддзёў прагучала на філарманійнай эстрада ў яго выкананні! Высокі прафесіяналізм аркестра падкупляе і знаўцаў, і навучкоў...

ОТ ЖА ВЫВАЕ так: прысінца ўночы пента і потым цалоткі дзень з галавы не выходзіць. Здаецца, і не думаеш пра тое, і робіш нешта зусім іншае, а іно не-не ды і зноў усплывае. І тады пачынаеш мікволі прыгадваць, што ж такое прымролася табе ноччу, шукаць у ім пэўны сэнс і, смеліна казаць, нават патаемную сувязь паміж тым сном-неадчэнам і тым, што можа чакаць цябе сёння альбо заўтра.

Сёння, пад самую раніцу, мне спілася блакада. Быццам лязым мы з братам у Дзічы, у халоднай і смардзючай балотнай рудаўцы, бачым, як ідуць, пераскокваючы з купіны на купіну, немцы і паліцаі, чуем, як паліцаі, падрабляючыся пад тутэйшую гаворку, галёкае на ўвесь лес: «Марыля, дзе ты? Пойдзеш сляганя ў Стаіні? Го-го-го, Марыля-а!», ведаючы, што ў кожнай вёсцы знойдзецца жанчына, якая завецца Марыляй, і спадзеючыся, што гэта самая Марыля можа падумаць, што гэта яе хто-небудзь свой — сусед ці проста знаёмы... Потым спілася, што быццам сварыўся на мяне дзядзька Тодар. Затое, што незарок сыпнуў імяню пяску ў саганок з заціркай-скваранкай, які нехта пакінуў ля вогнішча ненакрытым. Толькі сварыўся чамусьці голасам дзядзькі Андрэя, майго цяперашняга суседа на балконе...

Хто яго ведае, чаму раптам прысінлася ўсё тое — наш стайкаўскі Дзіч, блакада, дзядзька Тодар. Нечога ж от спамінулася, як маці сказала б, і зацірка яшчэ. Не бачыў я таго зашпэцелага саганка ля вогнішча. І пяску сыпаць у яго зусім не хацеў і не збіраўся. Ляпіў ля зямліні пачынаючы і сыпнуў імяню. Проста так, убок сыпнуў, а патрапіў у саганок. Дзядзька Тодар хацеў мяне нават дубцом сцэбануць — так раззлаваўся, але я ўцёк. Раптам і зацірка спамінулася...

Пэўна, ніхто ў нашым доме не падумаецца раней за дзядзьку Андрэя. Яно, канечне, можа хто і раней калі ўстане, але хто пра тое ведае? От хоць Франка возьмем, з трыццаць дзевятай кватэры. Ён шафёрам — на аўтобусе — робіць. Дык як ідзе ў першую змену, ледзь не сярэд ночы падумаецца. Але ж то — не кожны дзень. У дзядзькі ж Андрэя няма ні першай змены, ні другой. У яго і выхадных, здаецца, няма. Штодні ўстае ледзь свет і адразу ж, як сам кажа, на вахту сваю заступае. А вахта яго — на балконе. От і атрымліваецца: як хто ні рана з дому выходзіць, а з дзядзькам Андрэем з першым здароўкаецца. Ён ужо сядзіць на балконе і ўвешна чаўначком шморгае — саўгель у адну пятлю, саўгель у другую...

З дзядзькам Андрэем мы жывём на адным — другім — паверсе. І балконы — нашы побач, у двор выходзяць. Таму я кожнай раніцы чую (зранку яшчэ няма ў двары шумлівай дзіцячай ішчэбятні), як ён гамоніць з суседзямі.

От і сёння. Толькі прачнуўся, лязь, пэўна, і сямі няма, а ўжо чуно:

— А, Марыначка! Здаровачкі была, любачка! Ужо блыжыш, ё-мае? Ці дні мала, каб хвасты сваім кліенткам накруціць? Не рана, ё-мае, выбраўся, кажу?

— Ой, што вы, Андрэй Кірылавіч! Там з шасці вочарадзё стайці!

Гэта, бегучы на работу, з дзядзькам Андрэем здароўкалася Марына з чацвёртага пад'езда, майстар жаночай цырульні. Праўда, цётка Віця кажа, што заваць дзядзьку зусім не Марынай, а Гэляй, што Марынай яна стала тут, у горадзе — каб не быць «дзэравенскай». Можна і праўда, бо і сам чуў, сядзячы некалькі на балконе, як гэта самая Марына казалася суседзі: «Табе, Жэнечка, гэта прычоска не ідзець. Яна робіць цябе надта дзэравенскай». І дзядзьку Андрэя Марына заўсёды заве толькі Андрэем Кірылавічам — таўсама «па-гарадскому».

Не аціх яшчэ дробны цонат Марыніных абцасаў на асфальце, як зноў чуно:

— Здароў, дзядзька Андрэй! Калі ты перапляцець іх ужо, сеткі свае?

— Здароў, Алік, здароў! Галава, хлопец, не баліць? Ці падлячыў ужо? Учора ты, хлопец, быў ё-мае...

— І ты ўгледзеў? Напарнік у водпуск ішоў, дык, гэта самае... Наплюкаўся па-дурному! Жонка напару з цешчай плавалі. І так моташна, а яны яшчэ...

— А ты хацеў, каб яны, ё-мае, пахвалілі цябе, анахмяліцца падалі?

— Угадаў, дзядзька Андрэй. Цешча, душа добрая, не вытрывала, глядзячы на мае пакуты, наліла сотачку. Дык аж у галаве пасвятлела. Ну, я бабег!

— Бяжы, хлопец, бяжы. А сетачка, ё-мае, і табе хутка спатрэбіцца. Угадаў?

— Ага, ліха на яе! Бог тройцу любіць. От і наспявала дурная баба!

— Разумная, брат, а не дурная. Дзе двое, там і трое, ё-мае. А глядзіш — рубля лішняга на чарку і пашкадуеш...

Алік — з нашага пад'езда, з самай верхатуры. Дзе робіць, дык я, на праўдзе, толкам і не ведаю. Здаецца, бульдазэрністам на доўгі. Хлопец, на погляд, і ніштаваты — ціхі, сарамлівы, рабацінычы. Вяскою пабляліў у двары ўсё яблыні і грушны, абгарадзіў нізенымім штыкетнікам кветкі, каб не дратавалі дзеці. Адно — часам прыходзіць адому «пад мухай», і тады падоўгу «высвятляе дзядоў» з цешчай і жонкай. Высвятляе «пры зачыненых дзвярах» — так кажа дзядзька Андрэй.

Аліка, калі ён вяртаецца з работы нападнітку, не пускаюць у хату. І от тады пачынаецца тое высвятленне адносінаў пры зачыненых дзвярах: ён — па адзін бок, на лесвічнай пляцоўцы, жонка і цешча — па другі, у кватэры. Больш крычыць адзін бок — жаночы. Адтуль, з-за дзвярэй, можна пачуць і «прымака», і «галадранда», і «апівоху».

Алік жа адно ціха ўгаворвае: «Мама, Люська, не смяшчыце людзей, адчыніце». Кажуць, верхаводзіць у кватэры цешча. Яна, урэшце, адчыняе дзверы, і ўсё супакойваецца...

Пасля, недзе каля васьмі, з дзядзькам Андрэем гамоніць цётка Віця.

— Харошы дзяткі, — гукае яна знізу. — З вечара бытта і і ветрылася, а во ікая цяплынь і парнасць з самой ранічкі. А ты ўсё плячеш?

— Пляту, Вікторыя Лазараўна, — адказвае дзядзька Андрэй.

Я ўсмехаюся сам сабе. Відаць, толькі адзін мой сусед называе так цётку Віцю. У доме, ведаю, не недалюбіваюць — за доўгі лязь, і часцей, за вочы, клічуць лапатухай. Што б дзе ні здарылася, цётка Віця заўсёды ўсё ведае. Недалюбівае яе і дзядзька Андрэй, але з зарок зварачаецца да яе так уважна: Вікторыя Лазараўна.

Цётка Віця, аднак, не заўважае іроніі ў голасе суседа і, відаць, спыняецца.

— Аднаму і пенсі хваціла б, — кажа яна, — а на пяць ратоў дык і шпуркі гэтыя трэба шморгаць, вочы спляціць.

— Ну, цяпер абы раток, а хлеба знойдзецца кусок. Але ж — трэба, Лазараўна, — памяркую на адказвае дзядзька Андрэй, хоць я ведаю, што ён любіць, калі хто напамінае яму пра яго пяць ратоў: дзядзьку Андрэю пад шэсцьдзесят, а дзеці — два хлопчыкі і дзядзьчышка — зусім лязь малеча, адно пад адным.

— А не так жа іх пракарміць, як адзёць-абудць, — сыпле цётка Віця. — От жа праўду кажуць: што п'яніца прап'е, што дзіця зносіць — усё адно. Знаку няма.

— Яно, ё-мае, ведама, малое — малым, —

Пасля, недзе каля васьмі, з дзядзькам Андрэем гамоніць цётка Віця.

— Харошы дзяткі, — гукае яна знізу. — З вечара бытта і і ветрылася, а во ікая цяплынь і парнасць з самой ранічкі. А ты ўсё плячеш?

— Пляту, Вікторыя Лазараўна, — адказвае дзядзька Андрэй.

Я ўсмехаюся сам сабе. Відаць, толькі адзін мой сусед называе так цётку Віцю. У доме, ведаю, не недалюбіваюць — за доўгі лязь, і часцей, за вочы, клічуць лапатухай. Што б дзе ні здарылася, цётка Віця заўсёды ўсё ведае. Недалюбівае яе і дзядзька Андрэй, але з зарок зварачаецца да яе так уважна: Вікторыя Лазараўна.

Цётка Віця, аднак, не заўважае іроніі ў голасе суседа і, відаць, спыняецца.

Пасля, недзе каля васьмі, з дзядзькам Андрэем гамоніць цётка Віця.

— Харошы дзяткі, — гукае яна знізу. — З вечара бытта і і ветрылася, а во ікая цяплынь і парнасць з самой ранічкі. А ты ўсё плячеш?

— Пляту, Вікторыя Лазараўна, — адказвае дзядзька Андрэй.

Я ўсмехаюся сам сабе. Відаць, толькі адзін мой сусед называе так цётку Віцю. У доме, ведаю, не недалюбіваюць — за доўгі лязь, і часцей, за вочы, клічуць лапатухай. Што б дзе ні здарылася, цётка Віця заўсёды ўсё ведае. Недалюбівае яе і дзядзька Андрэй, але з зарок зварачаецца да яе так уважна: Вікторыя Лазараўна.

Цётка Віця, аднак, не заўважае іроніі ў голасе суседа і, відаць, спыняецца.

— Аднаму і пенсі хваціла б, — кажа яна, — а на пяць ратоў дык і шпуркі гэтыя трэба шморгаць, вочы спляціць.

— Ну, цяпер абы раток, а хлеба знойдзецца кусок. Але ж — трэба, Лазараўна, — памяркую на адказвае дзядзька Андрэй, хоць я ведаю, што ён любіць, калі хто напамінае яму пра яго пяць ратоў: дзядзьку Андрэю пад шэсцьдзесят, а дзеці — два хлопчыкі і дзядзьчышка — зусім лязь малеча, адно пад адным.

— А не так жа іх пракарміць, як адзёць-абудць, — сыпле цётка Віця. — От жа праўду кажуць: што п'яніца прап'е, што дзіця зносіць — усё адно. Знаку няма.

— Яно, ё-мае, ведама, малое — малым, —

Пасля, недзе каля васьмі, з дзядзькам Андрэем гамоніць цётка Віця.

— Харошы дзяткі, — гукае яна знізу. — З вечара бытта і і ветрылася, а во ікая цяплынь і парнасць з самой ранічкі. А ты ўсё плячеш?

— Пляту, Вікторыя Лазараўна, — адказвае дзядзька Андрэй.

Я ўсмехаюся сам сабе. Відаць, толькі адзін мой сусед называе так цётку Віцю. У доме, ведаю, не недалюбіваюць — за доўгі лязь, і часцей, за вочы, клічуць лапатухай. Што б дзе ні здарылася, цётка Віця заўсёды ўсё ведае. Недалюбівае яе і дзядзька Андрэй, але з зарок зварачаецца да яе так уважна: Вікторыя Лазараўна.

Цётка Віця, аднак, не заўважае іроніі ў голасе суседа і, відаць, спыняецца.

— Аднаму і пенсі хваціла б, — кажа яна, — а на пяць ратоў дык і шпуркі гэтыя трэба шморгаць, вочы спляціць.

— Ну, цяпер абы раток, а хлеба знойдзецца кусок. Але ж — трэба, Лазараўна, — памяркую на адказвае дзядзька Андрэй, хоць я ведаю, што ён любіць, калі хто напамінае яму пра яго пяць ратоў: дзядзьку Андрэю пад шэсцьдзесят, а дзеці — два хлопчыкі і дзядзьчышка — зусім лязь малеча, адно пад адным.

— А не так жа іх пракарміць, як адзёць-абудць, — сыпле цётка Віця. — От жа праўду кажуць: што п'яніца прап'е, што дзіця зносіць — усё адно. Знаку няма.

— Яно, ё-мае, ведама, малое — малым, —

Пасля, недзе каля васьмі, з дзядзькам Андрэем гамоніць цётка Віця.

— Харошы дзяткі, — гукае яна знізу. — З вечара бытта і і ветрылася, а во ікая цяплынь і парнасць з самой ранічкі. А ты ўсё плячеш?

— Пляту, Вікторыя Лазараўна, — адказвае дзядзька Андрэй.

Я ўсмехаюся сам сабе. Відаць, толькі адзін мой сусед называе так цётку Віцю. У доме, ведаю, не недалюбіваюць — за доўгі лязь, і часцей, за вочы, клічуць лапатухай. Што б дзе ні здарылася, цётка Віця заўсёды ўсё ведае. Недалюбівае яе і дзядзька Андрэй, але з зарок зварачаецца да яе так уважна: Вікторыя Лазараўна.

Цётка Віця, аднак, не заўважае іроніі ў голасе суседа і, відаць, спыняецца.

— Аднаму і пенсі хваціла б, — кажа яна, — а на пяць ратоў дык і шпуркі гэтыя трэба шморгаць, вочы спляціць.

— Ну, цяпер абы раток, а хлеба знойдзецца кусок. Але ж — трэба, Лазараўна, — памяркую на адказвае дзядзька Андрэй, хоць я ведаю, што ён любіць, калі хто напамінае яму пра яго пяць ратоў: дзядзьку Андрэю пад шэсцьдзесят, а дзеці — два хлопчыкі і дзядзьчышка — зусім лязь малеча, адно пад адным.

— А не так жа іх пракарміць, як адзёць-абудць, — сыпле цётка Віця. — От жа праўду кажуць: што п'яніца прап'е, што дзіця зносіць — усё адно. Знаку няма.

— Яно, ё-мае, ведама, малое — малым, —

Пасля, недзе каля васьмі, з дзядзькам Андрэем гамоніць цётка Віця.

— Харошы дзяткі, — гукае яна знізу. — З вечара бытта і і ветрылася, а во ікая цяплынь і парнасць з самой ранічкі. А ты ўсё плячеш?

— Пляту, Вікторыя Лазараўна, — адказвае дзядзька Андрэй.

Я ўсмехаюся сам сабе. Відаць, толькі адзін мой сусед называе так цётку Віцю. У доме, ведаю, не недалюбіваюць — за доўгі лязь, і часцей, за вочы, клічуць лапатухай. Што б дзе ні здарылася, цётка Віця заўсёды ўсё ведае. Недалюбівае яе і дзядзька Андрэй, але з зарок зварачаецца да яе так уважна: Вікторыя Лазараўна.

Цётка Віця, аднак, не заўважае іроніі ў голасе суседа і, відаць, спыняецца.

— Аднаму і пенсі хваціла б, — кажа яна, — а на пяць ратоў дык і шпуркі гэтыя трэба шморгаць, вочы спляціць.

— Ну, цяпер абы раток, а хлеба знойдзецца кусок. Але ж — трэба, Лазараўна, — памяркую на адказвае дзядзька Андрэй, хоць я ведаю, што ён любіць, калі хто напамінае яму пра яго пяць ратоў: дзядзьку Андрэю пад шэсцьдзесят, а дзеці — два хлопчыкі і дзядзьчышка — зусім лязь малеча, адно пад адным.

— А не так жа іх пракарміць, як адзёць-абудць, — сыпле цётка Віця. — От жа праўду кажуць: што п'яніца прап'е, што дзіця зносіць — усё адно. Знаку няма.

— Яно, ё-мае, ведама, малое — малым, —

Пасля, недзе каля васьмі, з дзядзькам Андрэем гамоніць цётка Віця.

— Харошы дзяткі, — гукае яна знізу. — З вечара бытта і і ветрылася, а во ікая цяплынь і парнасць з самой ранічкі. А ты ўсё плячеш?

— Пляту, Вікторыя Лазараўна, — адказвае дзядзька Андрэй.

— Я ж от сяджу, слухаю тое радзіва і думаю. Людзі цяпер не дурныя, ваіну перажылі, ё-мае, паразумелі. І не адны ж мы перацярпелі. Дык чаму ж гэта ўсім разам не скааць: до — вайны, до — слёз, до — смерці? От хоць бы сабе тыя амерыканцы. Не ўсё ж яны фашысты, Раманавіч?

Я ківаю галавой.

— І я ж так лічу, — хуценька кажа дзядзька Андрэй. — Ведама, не ўсё. Сярод фрыцаў і то ж людзі трапляліся. Хоць рэдка, але — трапляліся.

Я маўчу. Зноў прыгадаўся сон, а з ім — тая апошняя блакада, тое, як мы, ацалелыя, выходзілі пасля блакады з Дзічы, як натыкаліся на забітых і павешаных нашых людзей — жанчыні, старых, дзяцей... «Трапляліся сярод іх людзі, дзядзька».

Мат. А. САПЕТКІ

Мікола ГІЛЬ

Ранішнія

АПАВЯДАННЕ

бубніць дзядзька Андрэй. — І то, Лазараўна, праўда. З трыма малымі не пазараееш. То там дзірка, то тут нешта трэба. От і пляту таму. Якая б капейчына ні была, але, як той казаў, свежая. Ты, Лазараўна, куды так рана, ё-мае?

— Куды ж я хаджу яшчэ?! Ш ён, ні яна не сходыць, да гатовенькага прывыклі. Ад стала да стала. А ты і па магазінах палётай, і ў кулінарны паштурхайся, і згатуй, і памый, і дзіцей дагледзь... Казалі ўчора, курэй будучь даваць, дзятковых. Дык падбягу, Малым на булён. Сабе дык яні той наедак з мурцы!

— Ну, але ж! А дзіцяці, ё-мае, добра!

— То, можа, і табе парачку захапіць? Я ж ужо хлопца туды паслала. Калі чарга будзе, каб пастаяў. Дык жа ляпота! Ледзь успарола... Ты ўчора чуў, ці не? Зноў жа цятар быў. Ну, з Алікам вазым. Да поўначы ў хату не дускалі. Гадаўлі, а не бабы. Заездзілі чалавека. Точ, як прымак даўнейшы. Самі за яго гарбом трыбухі паадгадоўвалі, а яшчэ і здэкуюцца. І людзей не стыдзяцца, на ўвесь дом лемантуюць.

Не бачу, але адчуваю, што дзядзька Андрэй ад гэтых слоў хмурыцца — не любіць ён, ведаю, такіх гаворак. Пэўна, нікай — схліўся над сваёй сеткай, паспавае, ківае галавой. Урэшце, чуо:

— А табе, Лазараўна, тое бытта баліць найбольш, ё-мае?

— Каб мне яшчэ балела? Ды няхай яны там пазадушваюцца! Каб мне лязь балела...

— От, любачка, ужо хай і пазадушваюцца. Чаму ж так злосна, Лазараўна? Да ўсяго табе, ё-мае, дзела, усё табе трэба ведаць і асудзіць. А ці ведаеш, Лазараўна, як цябе клічуць от за гэтае самае?

— Як трэба, так і клічуць. — ужо крычыць Лапатуха. — Ці не сам першы і наплывузаў на мяне, га? Думаеш, сам добранькі? Го, сказала б я табе, ды людзей сорамна, ніячасны! Ліпіш во на балконе, дык і ліпі. Знайшоўся мне ўказчык! Жонцы сваёй, гаротніцы, указвай. А то яна, бедная, радочкі не знаходзіць, як з пятлі выбавіцца. Я старая, і то ніколі не рашылася б на такое. Цьфу на цябе!

Чуно, як яна пашлэпала па двары...

Счакаўшы крыху, выходжу на балкон, кажу:

— Добры дзень, дзядзька Андрэй!

— Здароў, Раманавіч! — Колькі часу маўчыць, пасля падымае галаву, сліцца усміхнуцца:

— Чуў, ё-мае? От жа шкодлівая баба. Не проста абгаворыць, а яшчэ і ўкусіць. І за самае балочае месца... Ну, што новага?

Я дастаю з кішэні цыгарэты, не спынаючыся прыпальваю. Выпускаючы дым, кажу:

— Не ведаю, дзядзька Андрэй. Нічога такога.

Сусед, відуно, рады забыцца на тое, што было, бо падхлопвае:

— А я ў шэсць слухаў радзіва. Апошнія Ізвесця. Нічога, як ты кажаш, такога. Непанятна мне. Раманавіч, толькі адно. Да якой гэта пары будзе тое, ё-мае, у Ветнаме? Гэта ж колькі гадоў ужо! Я ж, ё-мае, не ведаў, што там як пачалося ў сорок пятым, дык і да гэтага часу спакою няма. Дзядзька Андрэй, ведаю, не чыкае адказу. Ён больш за мяне, відаць, чытае газет і слухае радыё, пытаецца проста так, дзела таго, каб я падтрымаў яго гамонку. Таму я націскаю плячым:

— Цяжка сказаць, дзядзька Андрэй. Па ўсім відаць, не скоро там ціха будзе.

ка Андрэй, але вельмі і вельмі рэдка. А яшчэ радзей абуджалася людское ў тых людзях...».

Сусед таксама маўчыць, адкладвае ўбок чаўнок, разблытвае шнурок, потым, беручыся зноў, за работу, кажа:

— Ведаеш, Раманавіч, што мой Толік учора адчуваў? Падыходзіць, ё-мае, да мяне і пытаецца: «Табе, тата, на ваіне ногі адарвала, праўда? Праўда, кажу, сыноч. Дык ён вазьмі ды скажы: «А ты, татка, не пайшоў бы на тую ваіну ды і ўсё». Што ты скажаш, ё-мае? Ісці на ваіну, кажу, трэба было, сыноч. Ён зноў: «Чаму?» От, ё-мае, кажу яму: «Трэба было, каб больш ваіны не было, каб табе, сыноч, не давялося ісці». Аціхла маё птушанё, прыхінулася да мяне, але бачу — думае аб нечым. І точна, Раманавіч. Бліснуў ён вачынятамі і гэтак хітра кажа: «А мяне ж, тата, яшчэ тады не было!» Разумны ўжо, жэўжык!.. Куды, куды ты лезеш?! — закрываў раптам дзядзька Андрэй. — Табе, табе кажу! Чуеш, Сяргейна?

Зірнуў — каму гэта ён? Аказваецца, на яблыньку, ачаропіўшыся за ніжняй суні, лезе хланчанё. Уччушы дзядзьку Андрэя, жэўжык саскочыў на зямлю, сунуў рукі ў кішэні і, пасівстваючы, паволі пайшоў да крэсла-гушкалі.

— Бач ты яго, лета ў сілу не ўвабралася, а ён ужо, ё-мае, зялёпхамі ласуецца. Жыют сапусені, памаўза! — крыкнуў дзядзька Андрэй. — От жа матка, можа, і бачыць недзе з акна, а, ё-мае, маўчыць. Гэта Грышы Ваўчка, з апошняга пад'езда. Ведаеш — чарнявы такі, з вусікамі, на шчотачнай фабрыцы робіць?

Я не ведаю Грышы Ваўчка. Дзіўна, але за тры гады, што жыву тут, я ведаю зусім нямногіх сваіх суседзяў. А можа так яно і павіна быць? Горад, кажуць, адначасова і згуртоўвае людзей, і раз'ядноўвае. Але ж ці так гэта? Вось жа дзядзька Андрэй, блізкі чалавек, які рэдка калі пакідае сваё курсанне на балконе, каб пасядзець з мужчынамі ў двары, ведае ў доме ўсіх, нават от гэтага падшыванца, сына Грышы Ваўчка, чарнявага, з вусікамі, які робіць на шчотачнай фабрыцы.

— Ну, то ты можаш і не ведаць яго. Раніцой пойдзеш, увечары прыйдзеш. А я ж тут, ё-мае, ад усходу да захаду...

Я слухаю дзядзьку Андрэя, а сам чамусьці пачынаю думаць пра іншае. Пра тое, што любію нашу гарадскую ўскраіну. Люблю за тое, што тут імат прасторы, імат сонца, паветра і маладой зеляніны. А лязь за тое, што людзі, якія жывуць тут, — той жа дзядзька Андрэй, Алік, Франак, нават цётка Віця — не страці

— Ты што, не чуеш? — кажа раптам дзядзька Андрэй. — Дык от я і кажу: як пасядзіш тут, ё-маё, цэлы дзень, дык і паслухаешся, і нагамонішся. І што я табе, Раманавіч, хачу сказаць. Часам мне одум бярэ. Вазьмі вайну. Табе тады колькі было? Гадоў сем-восем? Ну, то ты, хлопец, маза чаго і помніш. А маю жыццё, ё-маё, вайна нарадамі пераламала. З хрустам, Раманавіч, з бо-лем...

Я крыху ведаю лёс дзядзькі Андрэя. Да вайны ён быў у вёсцы, рабіў у калгасе коняхом. Меў жонку і двое дзяцей. І матка старая з ім жыла. А вярнуўся — нікога не знайшоў. Суседзі расказа-лі, што ў адзін дзень карнікі ўсіх паклалі. Паўвё-ці загінула. Усе, хто не паспеў уцячы ў лес. Каб жыць не калечы, то, можа, і вытрываў бы Ан-дрэй. А так — махнуў на ўсё рукой, зашў. Гадоў дзесяць жыў, не ведаючы, дзе спаў, што з'еў. Зи-мой ля вакавала, ля стасовак аціраўся, летам — ля базараў. Аж пакуль не стрэлася жанчына ад-на. І маладзейшая за яго, і здаровая, а от стала-ся так, што прывяла Андрэя да сябе, вымыла, ап-ранула, сказала: «Жыць трэба». Так і жывуць. Траіх дзетак нарадзіла. Жонка на заводзе робіць, а ён, дзядзька Андрэй, у камбінаце падомнай пра-

СНЫ

цы. Пляце сетачкі да даўнячых ложкаў, авосьні, тэнісныя і валебольныя сеткі... Пра ўсё гэта я чуў ад той жа цёткі Віці. Можна што і не так было, хто ведае — дзядзька Андрэй сам гаварыць пра тое не любіць...

— Дык слухай. Я не пра сябе. Цяжка людзям жылося — не давядзі бо! І ў вайну, і пасля. А от жа не зварэлі, ё-маё. Чуеш, Раманавіч? У са-мога каторага гора, але і другому паспагадае, па-дзеліцца апошнім, ё-маё. А цяпер, здаецца, не тое. — Што, горшыя сталі?

— Не, я таго не скажу. Людзі цёнгле розныя былі. І добрыя, ё-маё. І благія. Але от здаецца мне, што мы быта пачалі, ё-маё, забывацца. На гора пачалі забывацца, Раманавіч. На тое, што было, што перажылі. Мяжасці, спагады ў люд-зей быта паменела ці што. Абназдець, паспа-чуваць чалавеку, слова добрае сказаць — дробльз гэта, а не кожны з нас і на гэта здатны. Яно, быта, у горадзе гэта і не прынята, людзі ў усюгу свету пасабраліся, але ж, ё-маё...

— Вы ж, дзядзька Андрэй, не забыліся... Скажаў я гэта і пашкадаваў, бо сусед мой нейк схінуўся раптам, быццам яму пільна спатрэбілася ўгледзецца ў тэлы што завязаны вузел, потым шумна выдыхнуў наветра і сказаў, не падымаючы галавы:

— Я, хлопец, не забыўся. Не магу забыцца, каб і хацеў. Во, — ён паварушыў сваім кульцянкамі, — не даюць забыцца. Ледзь што якое — смь-ляць, спаць не даюць.

— Даруйце, я не тое хацеў... — Нічога, ё-маё, што ж тут крыўдаваць. — дзядзька Андрэй зняў з кручкі гатовую сетачку, разгарнуў яе, атледзеў, шпурнуў у кашолюк. Асноўваючы новую, знячоўку спытаў:

— Ты, Раманавіч, з-пад Загорска? Быў я некалі ў вашых мясцінах. У сорак чацвёртым. Як немца гнал. Драпаў фрыц — угнацца не маглі... Помню вёсачку адну. От як цяпер вуліцу баць, доўгую, дажджамі размытую. Каменныя на вуліцы імат было. А на срыжыванні, пасярод вёскі, царква. Адна сцяна ад яе ацалела...

У маёй роднай вёсачцы вуліца таксама вечна размывалася дажджамі. І на ёй таксама, нібы свін-ці, ляжалі вялікія белыя камяні. І царква ў нас таксама была. Пасля вайны ад яе засталася адна толькі сцяна. Яна стаяла доўга, аж пакуль стар-шыня калгаса не запрасіў аднекуль сапёраў, і тыя нейк пад вечар узарвалі сцяну... Можна, пра маю родную Карпілаўку гаворыць дзядзька Андрэй?

— Назвы, хоць забі, не помню. А от саму вёс-ку добра запаміну. Спыніліся мы ў ёй на некаль-кі хвілін. Якраз каля царквы. Пасаскоквалі на зямлю, людзі нас ураж акружылі. Паўна, усе збег-ліся, хто на той час дома быў. Плачуць, смяюцца. Ашчаперыла мяне бабулька адна, а слова сказаць не можа, слэзьмі заліваецца... Ты помніш хаця той час, Раманавіч?

Я спахоплываюся, адказваю: — Помню, дзядзька Андрэй. Той час я ўжо добра помню.

— Дык от слухай. Адышоўся я крыху убок, прысеў на камень пад той царкоўнай сцяной — перабудца, бо нешта ў боце муляла...

Я насцярожыўся. Нешта раптам гарачае хлыну-ла пад грудзі, хутчэй затахкала сэрца, а галаву, сьдравала адно: «Няўжо?»

У той дзень мы выйшлі з гнілога куп'істага Да-чу на сухі плячаны Барок, да сваіх зямных зям-лянак — блакада спончылася. На старым месцы, сярод чатырох абсмысленых слупкоў, неўзабаве запалала вогнішча. Пасцілку на тыя слупкі не паківалі — быў яркі цёмны летні дзень. Над вогнішчам у вялікім чорным катле варылася мя-са — непадалёк ад зямлянак знайшлі забітую карову. Яна была падстрэлена, відаць, пару дзён назад, бо паспела ўжо засмярдзец, а на разарва-ным бруху была пайома мук. Але цётка Юстына сказала:

— А што, бабы, можа паспрабуем? Гэта ж не ад хворасці, не падла. Усмажыцца, упрэе, дык і пах той адабе.

Цётка Юстына і аднарукі дзядзька Тодар былі пад усімі намі як начальнікі. Асабліва цётка Ю-стына. Яе слухаўся нават дзядзька Тодар. Адмо-вілася свежацца тую карову толькі цётка Воль-ка, матка Пецькі Рабатага:

— Не, я ўжо лепш галодная буду, а есці не бу-ду. Не магу, бабачкі. Ванітуе мяне. Паспрабую-ска-ліць дадому. Можна ў каго хлеба расстараяся, па-куль бы тут будзеце нававодзіцца.

І яна, пайшоўшы Пецьку сярод нас, пайшла ў вёску. Жанчыны ж худенька ўправіліся з каровай, парэзалі лепшыя кавалкі, накідалі повен кацёл. У нас, дзядзек, быў свой занятак. Спачатку мы аблазілі спаленыя зямляны, спадзеючыся там што-небудзь знайсці. Пасля памагалі дзядзьку То-дару цягаць яловую кару — ён майстраваў вялікі, адзін па ўсіх, будаў, каб можна было ўкрыцца ад дажджу. Але скоро пам тое надакумыла і мы раз-брыліся, хто куды.

Я з Толькам Каптуром пайшлі да старога кало-дзежа, з якога бралі ваду да блакады. Цяпер браць з яго ваду не рапшыліся — баяліся, што калодзеж атручаны. Цётка Юстына з маёй маткай выкапа-лі другі. Месца, дзе капаць, паказаў дзядзька То-дар. — Там, дзе капаўся соснік і пачынаўся ель-нік. Калодзеж атрымаўся гэты ж, як і стары — квадратная яма глыбінёй з метр. І вада ў ім была амаль такая ж, як і ў старым, хоць дзядзька То-дар і спадзьяваўся, што тут, бліжэй да грудка, яна будзе лепшая.

Стары калодзеж быў паўнюсенькі — з берага-мі. Вада — чорная, бяздонная, з рудымі масляні-стымі пацёкамі паверху. Па ёй бегалі, мітусіліся чорна-бліскучыя жучкі. Нам вельмі карцела да-ведацца, атручаны ён ці не. Але як? Толькі даў-меўся прабавіць гэта на жабе. Ён умудрыўся злавіць вялікую зялёную рапуху і ўкінуў яе ў ваду. Жаба няўклонна выбралася на другі бераг. Мы зноў спіхнулі яе ў калодзеж — жаба зноў вы-лезла. Некалькі разоў мы спіхвалі жабу ў ваду. Нарэшце, Толькі завіў:

— Ага, я ж казаў, што не атручаны. Жаба во напугалася вады, аж раздуло яе, а хоць бы хны. Давай наг'ёмся?

Але піль мы не сталі і не хацелася, і не было як падступіцца да вады — бераг быў сыры, бало-цісты, непрыступны, нельга было не толькі пры-легчы, але і апустыцца на калені. А тут яшчэ То-лік успомніў, што перад блакадай, калі мы ўцяка-лі ў Дзгч, ён закапаў пад сасной некалькі кавал-каў слюды. Неяк старэйшыя хлопцы хадзілі на Падлужжа, дзе ўпаў фашысцкі самалёт, і прынеслі адтуль шмат розных цацак і слюды. Увечары мы запалвалі кавалкі гэтага гаручага шлага і наліс-ці з сінёнымі агеньчыкамі на лесе. Таму цяпер, калі Толькі успомніў пра свой клад, мы адразу за-быліся і на стары калодзеж, і на тоўстую зялёную рапуху. От здорава будзе, калі знойдем! Нікому не скажам, пакуль не ацяпнее. А тады...

Але апаролі мы пясоч паўна вакол пяці сосен, ды слюды не знайшлі. Я ўжо злавацца пачаў на Толькі — мусіць, выдумляе ён усё, ніякай слю-ды ён не хаваў, можа ў яго і зусім яе не было, але Толькі бакнуўся, што закопваў, і гробяў ў пя-ку яшчэ старанней.

Мы перайшлі да шостаі сасны, як раптам па-чулі крык. Паднялі галавы — па сцяжцы з боку вёскі бегла цётка Волька, бегла, колькі сіл мела, аж матлялася, і крычала:

— Людцы, ратуйцеся! Немцы-ы! Цётка Юстына таўханула нагой кацёл. Вочанка сарвалася, ён асунуўся на вогнішча і перакліўся. Вогнішча затрашчала, зашыпела, задыміла густа і смярдзюча...

Апомніўся я ўжо тады, калі бег поруч з маці, якая трымала мяне за руку. Побач бег Толькі з маткай, цётка Волька з Пецькам Рабатам, з вя-лікім хатулькам на плячы чыякаў босымі нагамі па гразкай балотнай сцяжцы дзядзька Тодар. Беглі ўсе. Беглі туды, адкуль прыйшлі некалькі гадзін назад — у Дзгч, туды, дзе па пояс у вадзе, пераседжвалі блакаду.

Ці доўга мы беглі, я не памятаю. Памятаю толькі цяжкае дыханне маці (у яе за спіной быў ладнаваты клунка, а на руках трохгадовы Сашка, мой меншы брат), глухое звяканне трох лыжак і дзвюх медных конавак у хатульку, якія я трымаў у руцэ, а яшчэ памятаю, як дзядзька Тодар усё паўтараў на бегу:

— Нам бы, бабы, толькі да пунькі Хвэлькавай... Толькі б да пунькі... Далей яны не палезуць...

А потым мы зусім нечакана і вельмі ўжо блізка пачулі стрэл. Праз мінуту прагрэмеў другі, пасля трэці. Усе папалалі долу, прама на хлонат-ную балотную сцяжку. І тады пачулі знаёмы жа-ночы голас:

— Стойце! Куды вы прэцеся? Стой, такую вашу маць!

А яшчэ праз хвіліну з-за елак выскачыў конь. На кані мы убачылі цётку Паліну, жонку каман-дзіра партызанскага атрада. Перад блакадай ат-рад пайшоў на поўнач, на злучэнне з іншымі ат-радамі (так тлумачыў нашым маткам дзядзька То-дар), а цётка Паліна засталася разам з намі, з ба-бамі і дзецымі. Учора увечары яна некуды зні-кла, а от цяпер сядзела перад намі на кані. Валасы ў яе былі раскудлачаны, у руцэ быў пісталет, а рот смяўся.

— Бабы! Тодар! Адурэлі вы, ці што? Нашы ж прыйшлі! Чуеце, нашы! Чырвоныя ў Карпілаўцы! Яна ўзмахнула рукой, бабахнула з пісталета — аж спудзіўся, ледзь не ўпаў на калені конь, — за-крычала:

— Ура, бабы!

Першай апытомнела цётка Юстына. Яна пад-нялася, абцягнула мокрым, усю ў балотнай тваці спадніцу, закінула за спіну клунка. Колькі хвілін яна тапталася на сцяжцы, пераступаючы з нагі на нагу. А потым шмыгнула аб мот клункам, успля-снула рукамі і, закрываючы нешта незразумелае, кінулася па сцяжцы назад. За ёю сарваліся з мес-ца ўсе.

Я вырваў руку з матчынай рукі. Поруч са мной апынуўся Толькі. І мы панесліся па сцяжцы, рас-шыркваючы тваць — адкуль толькі сілы ўзялоя. Мы імчаліся і колькі моцы было крычалі:

— Ура! Нашы прыйшлі! Нашы! Ура-а-а!

Беглі мы аж да дарогі, што вяла з лесу ў вёс-ку — пакуль духу хапіла. Тут мы на хвіліну пры-шліліся — аддыхацца. І тут жа вырашылі, што вайдем не па дарозе, а па сцяжцы што вялася ўз-доўж рэчкі — так будзе бліжэй. А галоўнае — сцяжка выходзіла ярка на крыжавыя, дзе і па-вінны быць «нашы».

Мы звярнулі на сцяжку і зноў пабеглі — праў-да, ужо не так шпарка, не хапала дыхання. А тут яшчэ ітаны перашкаджалі: калашныя былі мо-жрыя, цяжкія, каляныя. Перад кладкай, што наля-Юркавай лані, мы зноў прыпыніліся — падкасаць ітаны. Толькі збочыў са сцяжкі пад куст і там згледзеў гняздо, а ў гнязде ітупаняў, чацвёрт, ужо ў пер'і, на выльце. Мы, не згаворваючыся, ухалілі па ітупаняці і зноў паджгалі да вёскі. Нашто мы іх бралі — не ведаю...

На крыжавых сабралася ўся наша Карпілаўка. Мы з Толькам ледзь праціснуліся між спадніцамі і сукецямі наперад. Па вуліцы адна за адной іш-лі машыны. Велізарныя, з высачэнымі бартамі-драбінкамі, з дзвюма восямі ззаду. Куды да іх той падутарцы, якая была да вайны ў нашым на-дзгасе і якую мы з Толькам крышачку помнілі. За машынамі цягнуліся «пушкі» і розныя прычыны на двух колах. Пелатарыя з гэтых прычынаў бы-лі з круглымі жалезнымі коўшамі, з лямі цягну-ла дымком. Нашаму здзіўленню не было канца: дым на колах! Толькі пасля ўжо мы даведзіліся, што гэта былі паходныя салдацкія кухні.

За адной з машын беглі сабакі. Ды каб жа адзін ці два, а то добрых дваццаць. І кожны быў на асоб-ным ланцужку. А сабакі! Такіх мы і не бачылі раней. Як ваўкі! вушы тырчэлі, хвост трубаю, спіны цёмна-сівыя, а бруха святлейшае. Мы з То-лікам аж прабеглі крыху за той машынай...

А людзі нашы як ні пашалелі. Усе махалі рука-мі, нешта крычалі, кідалі ў машыну кветкі. Тут іна, узбоч вуліцы, стаялі сталы, а на іх — вёдры з вадою, жанкі з малаком, іякі і букеты кветак. Усё гэта было вынесена на вуліцу для байцоў. Але машыны не спыніліся. Толькі час ад часу ў кузаве падымаўся то адзін баец, то другі і, пера-гінаючыся цераз борт, кідаў пад ногі бабам кавала-чак мала, каробок сернікаў, пачку махоркі.

Цётка Юстына і тут была быццам галоўнай. Яна выбягала на дарогу, лезла пад самыя колы машын, крычала:

— Мазачка, хлопчыкі, папіце, халодненькага! З машын ён усміхаліся, махалі пілоткамі, ад-казвалі:

— Спасіба, мамана, некагда!

У адным з байцоў, што цесненька сядзелі адзін каля аднаго ў кузаве машыны, цётка Юстына «пазнала» раптам свайго Аркадзю. Машына тая ўжо мінала крыжавыя, калі яна кінулася за ёю і нема закрычала:

— Аркадзю!

Машына не спынілася. І цётка Юстына бегла за ёй аж да мастка, а потым упала тварам у пясоў. Помню, як яе вялі назад жанчыны, трымаючы пад рукі, і маці мая ўгаворвала:

— Супакойся, Юстынка. Не было там твайго Аркады. Памылілася ты, прытрыжнілася табе. Ці ж я твайго Аркадзю не пазнала б...

Адна з машын звярнула з дарогі да царквы і спынілася. Усе кінуліся туды. Бабы абдымалі бай-цоў, плакалі, дзеўкі сарамліва савалі ім кветкі, старэйшыя і смялейшыя чмокалі іх у нягодненькі, запыленыя шчокі, дзядзька Тодар падыходзіў да божага і моўчкі падаваў кожнаму сваю адзіную левую руку.

Пасля, калі крыху аціхла мітусня першых хві-лін сустрэчы, мы убачылі, што адзін з байцоў адышоўся ў цень, пад сцяну царквы, прысеў на камень і пачаў разувацца. Мы акружылі яго, моў-чкі, не зводзячы вачэй, глядзелі на яго.

Не магу, паўна, перадаць тое, што адчуваў-мы, дзеці, глядзячы на таго байца. Гэта быў ён, адзін з тых, каго мы звалі «нашы» і каго чакалі так, як паўна, нікога і ніколі на свеце. Хай толь-кі прыйдуць нашы... З гэтым мы звязвалі ўсе. Перш-наперш яны, вядома, прагоняць немцаў. А пасля... А пасля будзе такое, чаго мы і ўявіць сабе не маглі. Што пачнецца, як яно будзе пасля таго, як прыйдуць нашы, мы, канечне, не ведалі, але былі ўпэўнены: прыйдуць «нашы» і ў нас буд-дзе ўсё-ўсё, што захочам. Будзе хлеба — многа, многа хлеба, столькі, што пачнецца есці і ніколі яго не з'яе; будуць штаны — снія, з кішэнямі і з рамянем; будуць чаравікі — скураныя, чорныя; бліскучыя, са шнуркамі; у мяне і ў Толькі будзе па ножку-складанчыку — з двума лязамі, з шы-лам, з касячнымі тронкамі... Го, хай толькі прый-дуць нашы!

І вось яны прыйшлі. І адзін з іх сядзіць перад намі на камені і разуваецца...

Баец зняў пілотку, зашнукаў яе пад рамень, пад-няўся, прайшоўся босымі нагамі па траве.

— Ох, жэўжыкі, як хораша! Вы ве-даеце, як гэта здорава — ступаць босай нагой па зямлі? Га, жэўжыкі? — сказаў ён, усміхаючыся.

Мы наглядзелі на свае босыя, парэпа-ныя ногі і таксама ўсміхнуліся. Што ж тут такога — хадзіць босым? Мы во ўжо ад снегу босыя бегаем! Па траве добра гойсаць, мякка, а ў лесе, босай назе, дзядзька, і не вельмі здорава: то шышка

ТРЭБА было нала-
дзіць сувязь паміж
партызанамі Мін-
шчыны і Прыдняпроўя.
Начальнік разведкі ска-
заў, што мая канды-
датура найбольш пады-
ходзіць—да вайны я быў
у Магілёве, служыў там
у арміі, не раз бываў на
Магілёўшчыне і пасля ар-
міі. Я не пярэчу.

Цяжкімі дарогамі пра-
біралася наша група ў
Магілёўскія лясы. Але
якой жа была мая рад-
дасць, калі там я сустрэў
некалькі сваіх сяброў —
журналістаў, акцёраў і
ваеннаслужачых. Адзін з
іх, успамінаючы нашых
пісьменнікаў, сказаў мне,
што нядаўна слухаў па
радыё перадачы з удзе-
лам Янкі Купалы. Спа-
чату я не паверыў.

— Мо гэта была даў-
няя плёнка! — спытаў я.

— Не, Купала чытаў
верш, прысвечаны бела-
рускім партызанам...

Гутарка гэтая, пэўна,
забылася б, калі б не
Уладзіслава Францаўна
Луцэвіч. Неяк, спаткаўшы
мяне пасля вайны, яна
спыталася:

— Можна ў вас што за-
хавалася з купалаўскіх
матэрыялаў?

У мяне, на жаль, не
уцалела нічога.

— Можна што-небудзь
трапіцца ў рукі, дык не
забудзецца перадаць
мне, — сказала на разві-
танне цэця Уладзя.

Гэтую просьбу я памя-

САЛДАЦКІЯ ТРОХКУТНІКІ

таў. Зноў прыгадаў тую
лясную гаворку. Але
знаёмыя радыёжурналі-
сты расчаравалі мяне:
Купала па радыё ў час
Вялікай Айчыннай вайны
не выступаў. Мы б веда-
лі, казалі яны, і не раз
паўтарылі б такую пера-
дачу. Няўжо мой сябе-
ра-партызан памыліўся!

Але неўзабаве ў Маск-
ве ў якогасці аматара
фанічных запісаў знайшлі
плёнку з голасам Купа-
лы. Хто гэты аматар! Як
апынуўся ў яго запіс!..

Аднойчы народная ар-
тыстка СССР Ларыса
Пампееўна Александроў-
ская напактала ў падмас-
коўнай прыгараднай
электрыцы народнага
артыста РСФСР Сяргея
Міхайлавіча Балашова.
Разгаварыліся.

— У нас, у Мінску, —
пахвалілася Ларыса Пам-
пееўна, — адкрыўся Лі-
таратурны музей Янкі
Купалы, нашага народна-
га паэта рэспублікі. І мы
збіраем матэрыялы.
Сяргей Міхайлавіч, вы ж
калекцыянер, можа ў вас
што захавалася купалаў-
скае?

— Трэба пашукаць.
Здаецца, у майб'фанат-
цы ёсць запіс купалаў-
скага голасу, зроблены
па трансляцыі з Калон-
най залы.

Увечары Ларыса Пам-

пееўна пазваніла Бала-
шаву:

— Сяргей Міхайлавіч,
добры вечар!

— Добрага здароўя,
Ларыса Пампееўна! Калі
ласка, не кідайце труб-
кі...

Праз некалькі секунд
Ларыса Пампееўна пачу-
ла знаёмы голас. Купалаў
голос...

— Трохі ёсць шумы, —
гаварыў, нібы апраў-
дваючыся, Сяргей Міхай-
лавіч. — Але гэта ад не-
дасканаласці старога гу-
казапісваючага апарата
Ахотнікава. Ды і запісаў
я па трансляцыі. Здаец-
ца, у 1940 годзе наша
краіна адзначала юбілей
Адама Міцкевіча. У Ка-
лоннай зале быў літара-
турны вечар, дзе высту-
паў і Купала. Вось я яго
і запісаў.

— А як жа вы захава-
лі гэтую плёнку!

— У неспакойны ваен-
ны час найбольш каш-
тоўныя запісы я насіў з
сабой. Асабліва, калі
ішоў на дэх дзяжурцы
ці куды-небудзь на кан-
цэрт. Мне хацелася заха-
ваць любімыя галасы...

Успамінаю залу пася-
джэнняў сакратарыята
Саюза пісьменнікаў
СССР. Тут вядомыя рус-
кія, беларускія, украін-
скія пісьменнікі, удзель-
нікі Дзякды беларускай

літаратуры і мастацтва ў
Маскве ў 1949 годзе.
Канстанцін Сіманаў, ад-
крываючы пасяджэнне,
дае слова Сяргею Міхай-
лавічу Балашаву. Сяргей
Міхайлавіч цёпла і ўсхва-
лявана расказвае гісто-
рыю запісу Купалавага
голосу і перадае плёнку
беларускім літаратарам.

Калі Балашову запісаў
голос Купалы, ён яшчэ не
быў знаёмы з паэтам. Ве-
даў толькі яго чужоўную
паэзію. А сустрэўся ён з
Купалам толькі летам
1941 года ў рэдакцыі
Усесаюзнага радыё.

У першыя дні Вялікай
Айчыннай вайны на ра-
дыё было вельмі тлумна.
Тады ўсе рэдакцыі раз-
мяшчаліся ў памяшканні
Галоўпаштамта, на вулі-
цы Максіма Горкага. У
вайну тут было, як на КП.
Сюды ішлі журналісты і
пісьменнікі, рабочыя і
калгаснікі, кампазітары і
артысты. Адным словам,
гэта быў своеасаблівы
штаб радыёжурналістыкі,
куды сцякаліся ўсе са-
мыя гарачыя навіны з
франтоў.

Балашову даручылі
весці перадачы для
франтавікоў і партызан з
Купалавымі вершамі. Гэ-
тыя перадачы заўсёды
мелі дзве выразныя ча-
сткі. Першая — меншая,
дзе Купала гаварыў ка-

роткую прамову і чытаў
некалькі вершаў. Чытаць
шмат Купала не мог —
хутка стамляўся. І тады
эстафета перадавалася
артысту - прафесіяналу —
Сяргею Міхайлавічу Ба-
лашаву, які добра адчу-
ваў шырасць купалаў-
скай паэзіі. Яму паэт па-
дабаўся сваёй тактоўнас-
цю. Пісьменнік слухаў
свае вершы так уважлі-
ва, быццам то былі не
яго творы. Кончыўшы
чытаць, артыст заўсёды
гаварыў Івану Дамініка-
вічу:

— Дзякую.
— Дзякую вам, Сяргей
Міхайлавіч. Вы проста
мяне расчулілі.

Балашову заставаўся,
каб прасачыць за манта-
жом тонфільма, а Купа-
ла ішоў пешкі па вуліцы
Максіма Горкага...

Пасля першага выступ-
лення Купала сказаў у
рэдакцыі, што ён хоча,
каб увесць цыкл яго пе-
радач чытаў Сяргей Мі-
хайлавіч Балашову. А іх,
здаецца, было тры. Рус-
кага артыста такая пахва-
ла вельмі кранула.

Праз тыдзень пасля
перадач Купалу пазванілі
з рэдакцыі літаратуры
народнаў СССР маскоў-
скага радыё і папрасілі
абавязкова зайсці. На
калідоры ён сустрэў Ба-
лашова. Сяргей Міхайла-
віч павёў яго ў аддзел
пісьмаў:

— Вось, Іван Дамініка-
віч, паглядзіце, колькі
лістоў прыйшло ў адказ
на нашу перадачу.

— Значыць, упадабалі
нас!

— Я глядзеў ужо. Пі-
шуць пераважна вашы
землякі.

Купала ўзяў і разгар-
нуў першы салдацкі
трохкутнік.

— Па родным сло-
ве замаркоціліся, — прамовіў
глуха.

— Я звярнуў увагу:
большасць з іх напісаны
па-беларуску.

Чытаў Купала тыя сал-
дацкія і партызанскія
трохкутнікі моўчкі. Пра-
чытае, кіне галавой і
пакладзе. Так ён чытаў
доўга.

Развітваючыся з Бала-
шовым, Купала праца-
гнуў яму сваю кніжку з
аўтографам:

— Гэта вам. За пашану
да паэзіі і за любоў да
нашага народа...

Больш яны не бачылі-
ся. Але воблік вялікага
Купалы назаўсёды запом-
ніўся Балашову.

Голас Купалы, запісаны
на плёнцы, трапіў у
Мінск. Тут яго слухаюць
тысячы, дзесяткі тысяч
людзей. І экскурсавод
музея расказвае гісто-
рыю гэтага запісу, гаво-
рыць пра тое, як гучала
Купалава слова ў Вялікую
Айчынную.

А навуковы супрацоў-
нік купалаўскага музея
збіраюцца ў архіў літара-
туры і мастацтва ў Ма-
сکве, каб даведацца, што
пісалі людзі Купалу, чым
яны дзяліліся з ім у
сціплых салдацкіх трох-
кутніках.

Алесь ЕСАКОУ.

НЕКАЛЬКІ дзён таму славу
хор пад кіраўніцтвам народна-
га артыста СССР Генадзя Ціто-
віча выступаў на Інтэрбачанні.
Тэлегледачы многіх краін мелі
магчымасць пазнаёміцца з чу-
доўным майстэрствам беларус-
кіх артыстаў, з непаўторным
характарам нашай народнай пе-
сні.

У гэтыя дні, калі мы святку-
ем прыход Новага года, пры-
хільнікі калектыву змогуць па-
чуць яго выступленні па ра-
дыё, сустрэцца з ім на бла-
жнітных экранях. Няхай жа гэ-
тыя сустрэчы прыносяць уза-
емную радасць.

Наш здымак зроблены ў час
выступлення Дзяржаўнага на-
роднага хору Беларускай ССР
па Інтэрбачанні.

Фота Ул. КРУКА.

сухая падаб'ецца, то сучок які ўпорыц-
ца — аж прысядзеш...

Не ведаю, ці думаў я так тады, ці гэ-
та падумалася цяпер, праз дваццаць з га-
кама гадоў. Можна, і не думаў тады нічога
такага, бо ніхто з нас не прамовіў ні сло-
ва. Зрэшты, мусіць, увогуле не дайшоў
тады да нас сэнс таго, што сказаў баец.
Мы проста стаялі вакол і елі яго вачыма.
Яго пілотку, зорачку на ёй, бліскучыя
цацкі на грудзях—мы тады яшчэ не
ведалі, што тыя цацкі завуцца ордэнамі
і медалямі. А вось твару байца я не помню.
Не ведаю, быў ён чарнявы ці русавы, з вусамі ці без
вусоў... Гэтага нічога не помню. Помню толькі,
што быў баец, што сядзеў на камені босы, што ногі
ў яго былі нязвычайна белыя, апрэлыя...

— Дык ты слухай, Раманавіч. Перакруціў я
анучы, а заадно і перакусіць вырашыў. Дастаў
хлеб, тушонку адкрыў. А вакол мяне—падшыван-
цы. Абступілі і глядзяць. Насцярожана глядзяць,
баяліва. Помню двух. Па гадоў сем-восем. Ху-
дзенькія, у штоніках са шлейкамі, мокрыя кала-
шыны падкасаны да каленя. А мурзатыя—стра-
хоце! Бытта ў балоце выкачаліся. Адно—вача-
няты. І ведаеш, Раманавіч, што запомнілася? Гэ-
та да мяне не адразу дайшло... Што галодныя
былі тыя вачаняты. От ем і бачу, што і яны кожны
мой кавалак адкусаны да рота праводзяць...
Ё-маё, думаю: вась вам і радасць найбольшая ад
вызвалення—кавалак хлеба... Я пальцам тым
двум паківаў—падшывдзіце, ё-маё, бліжэй. Падшыв-
дзілі. Што, кажу, есці хочаце? Маўчаць мае чар-
цяняты. Адрэзаў я ім па скібцы хлеба. Узлілі.
І ведаеш, Раманавіч: адразу не накінуліся. Ста-
яць, маўчаць. Гляджу я на іх, ажно бачу, нешта
ў іх у кулачках ёсць. Пакажыце, кажу, што там
у вас? Паказваюць. Паверыш, Раманавіч, ці не—
па птушаняці. Па птушаняці ляснога канька.
Узяў я ў рукі аднаго, сэрцайка так і б'ецца, ледзь
не выскачыць. І так я, Раманавіч, расчуліўся,

ё-маё. Ліха яго ведае, ад чаго, але—аж сляза
нагарнулася... А пасля пытаюся ў іх: «Дзе ўзя-
лі?». Там, кажуць. Дзе гэта там, кажу? А ля-
кладкі, адказваюць. Навошта ж вы іх, кажу, бра-
лі? Маўчаць мае герол. Потым адзін, смялейшы,
відаць, кажа: «Вам, дзядзя!» Ах вы чарцяняты
мае, дадумаліся—такі падарунак байцу паднесці!
Дзе гняздо, кажу, запомнілі? Запомнілі, кажуць.
Дык вась вам, кажу, мой загад, ё-маё: бягом ту-
ды, адшукаць гняздо, палажыць птушанят і дала-
жыць. Ясна? Павесялелі чарцяняты. Ясна, ка-
жуць, і з месца сарваліся...

Так... Значыць, то і праўда быў дзядзька Ан-
дрэй. Значыць, гэта яму падаваў я тым ліпень-
скім днём сорок чацвёртага года птушанят? Зна-
чыць, гэта ён даў нам з Толікам па лусце хлеба
з тушонкай? Тады мы, канечне, не ведалі, што то
была тушонка, мы звалі яе халодным мясам,
але ж смаката была—аб'ядзенне. Мы ўтрубілі
той хлеб у мінуту, як толькі пабеглі выконваць
загад. Няўжо мы былі такія галодныя? Няўжо
дзядзька Андрэй пабачыў па нашых вачах, што
мы хацелі есці? Мы, здаецца, і не глядзелі на
той хлеб. Мусіць, памыляецца дзядзька Андрэй.
А астатняе — усё праўда. Я таксама памятаю,
як ён хадзіў босы па траве, і як выняў з брызента-
вай торбы паўбуханачкі хлеба (такага хлеба мы і
не бачылі раней—быццам паўцаглінікі), і як
ножыкам-складанчыкам адкрываў бляншанку з той
смачнай тушонкай, і як распываў нас, дзе мы
ўзялі тых птушанят, і як загадаў аднесці іх
назад, пакласці ў гняздо...

Дабеглі мы тады да Юркавай лазні, перайшлі
па кладцы на другі бок рэчкі, а дзе той куст—не
ведаем. Адзін абшталі—німа гнязда, другі, трэ-
ці—таксама нідзе.

— Можна адчураліся?—выказаў я здагадку.—
Дзядзька ж Тодар казаў, што калі зачэпіш яйкі,
то птушка таго гнязда адчураецца. Помніш?

— Адчураецца, адчураецца!—Толік залаваў
на мяне.—То ж птушаняты, а не яйкі. Ад птуша-
нят не адчураюцца.

— Дык, можа, яны астатніх птушанят звалі?
— Дурань ты! Ну, хай птушанят звалі, а гняздо
куды падзелася?

Ну і праўда дурань! Гнязда ж птушкі з сабой
не маглі ўзяць.

Мы зноў пачалі шукаць. І трэба ж—знайшлі
яго ў кусце каля самай-самаенькай кладкі. У гняз-
дзе сядзелі і астатнія птушаняты. Мы пасадзілі
да іх сваіх двух і—галопам у вёску: далажыць,
што заданне выканана.

Але на крыжавых ужо нікога не было. Толькі
на пяску засталіся сляды машын ды ў паветры
яшчэ сталі пах перапаленага бензіну.

Помню яшчэ, што, калі я прыйшоў дадому,
мне папала ад маці: яна хапілася, што мяне нідзе
німа, і спалохалася—ці не ўмудрыліся мы з То-
лікам убіцца ў машыну і паехаць з салдатамі...

— От і ўсё, Раманавіч. Больш я нічога не ба-
чыў. Праз некалькі хвілін мы пайшлі далей. А
жэўжыкі і вёсачка тая засталіся ў памяці. Дай ты
веры — птушанят салдату прынеслі, га, Рамана-
віч? Жэўжыка аднаго як цяпер помню. Дужа ж
на майго Алёшку змахваў. Не на гэтага, на таго
Алёшку — першага майго таксама Алёшкам зва-
лі. Канапаненькі такі ж, рыжанькі, і шчэрбіна на-
перадзе... Не дзе ж, пэўна, жывуць, птушаняты.
Раз вышкілі, дачакаліся нашых, дык жывуць, ка-
нечне. І ці помняць салдата таго, што сядзеў на
камені пад сцяной царквы, і ці палажылі ў гняздо
птушанят ляснога канька? Як думаеш, Раманавіч?

— Помняць, дзядзька Андрэй. Канечне, пом-
няць. І птушанят на месца аднеслі. Толькі...

А болей я нічога не сказаў, хоць можа і трэба
было нешта сказаць. Але — што? Што то была
мая вёска і што адзін з тых мурзатых, галодных
падшыванцаў — вась ён, перад ім? Што Толік—
канапаты, рыжы, са шчэрбінай наперадзе. Толік
Каптур, мой сябрук дзіцячых ваенных гадоў. То-
лік, які нагадаў дзядзьку Андрэю яго Алёшку,
таго Алёшку, ад першай жонкі, — што ён такса-
ма стаў ахвярай вайны, падарваўшыся тым жа
летам сорок чацвёртага на мне?

Сказаць пра гэта я, чамусьці, не рашыўся...
Мо калі іншым разам...

Ну, а мой сон? Меў ён якое-небудзь дачыненне
да таго, што пачуў раніцою ад дзядзькі Андрэя?
Не ведаю. Ведаю толькі адно: тое будзе прыхо-
дзіць у мае сны неаднойчы...

З КРЫНІЦ ЖЫВА- ТВОРНЫХ

Вялікая работа па збіранні паэтычных скаргаў намага народа праводзіцца ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя У. І. Леніна. Кожны год студэнты філфака выязджаюць у розныя раёны Беларусі ў фальклорныя экспедыцыі. Актыўны ўдзел у збіранні твораў народнай паэзіі прымаюць і студэнты-завочнікі. Зараз толькі ў архіве кафедры беларускай літаратуры налічваецца каля трыццаці тысяч фальклорных нумароў (песень, частушак, казак, прыказак, загадак і г. д.). Лепае з гэтага збору мяркуецца выдаць у трох асобных тамах, каб зрабіць яго набиткам шырокай грамадскасці. Вывучэнне сабраных матэрыялаў і падрыхтоўка іх да выдання вядзецца ў студэнцкім навуковым гуртку, якім ужо на працягу дзесяці гадоў кіруе дацэнт Н. С. Гілевіч.

Песні і частушкі для гэтай старонкі падрыхтавалі маладыя фалькларысты, члены навуковага студэнцкага гуртка Таіса Дзевялгойска, Тамара Крайчанка і Тарэза Шантуха.

ПЕСНЯ ПРА РОДНЫ КРАЙ

Я жадаю пра Радзіму
Песню праспяваць:
Як прыгожа плывуць рэчкі,
А лясны шумяць!

Як туман заслаў даліну
Белым палатом,
Як рунее наша поле
Зялёным сукном.

Як прыгожа расце збожжа,
А сады цвітуць,
А высока, аж у хмарках,
Жаўранкі пяюць.

Усёй душой люблю край родны,
Ім я ганарусь,
Бо прыгожы і цудоўны
Край наш—Беларусь.

ПЕСНЯ ПРА ЛЕНІНА

Наш вялікі Ленін, ён за нас змагаўся,
Ён каваў нам долю, к шчасцю шлях
праклаў.

Пад ягоным сцягам наш народ
з'яднаўся,
Леніна ідзі за аснову ўзяў.

Мы народ працоўны, ўсе адной
сям'ёю
Дружныя ў працы, дружныя ў баю.
Ленінскаму сцягу мы ў жыцці не
здродзім,
Бо душой Радзіму любім мы сваю.

Расквітнела ў шчасці нашая Айчына,
У яе адно сэрца: партыя й народ.
У душы народа жыве родны Ленін
І жыць будзе вечно—сотні тысяч год!

Песні запісаны ад калгасніцкай
Ланейскага Аляксандра Себасцянявіча
1913 г. нарадж., два класы адукацыі,
в. Янкаўцы, Ашмянскага раёна.

КУПАЛЬНАЯ

Каліна,
Ой, памёр, памёр молад-малойчык,
каліна...

Каліна,
А і некаму паплакаці, каліна...

Каліна,
Ай прыляцелі ды тры пташачкі,
каліна...

Каліна,
Адна пташачка села ў галоўках,
каліна...

Каліна,
Другая пташачка—на грудзках,
каліна...

Каліна,
Трэцяя пташачка—у ножках,
каліна...

Каліна,
У галовачках—родна мамачка,
каліна...

Каліна,
А на грудзках—сястрыца, каліна...

Каліна,
А у ножках—мілая жана, каліна...

Дый сталі ж яны там плакаці, каліна...
Каліна,
Дзе мамачка—там рэчачка, каліна...

Каліна,
Дзе сястрыца—там крыніца, каліна...

Каліна,
Дзе міла жана—расіцы няма,
каліна...

ЖНІУНАЯ

Я молада з прыгоду іду,
Я молада з прыгоду іду.

На ручачках дзіця нясу,
На ручачках дзіця нясу.

За плечкамі калысачка,
За плечкамі калысачка.

Спатыкае мяне татка,
Спатыкае мяне татка.

— Донька, донька, дзе дзіця брала!
Донька, донька, дзе дзіця брала!

— Татулечка, суседня,
Татулечка, суседня.

— Чаму, донька, тваё ліцо!
Чаму, донька, тваё ліцо!

— Яно пры мне раджалася,
Яно пры мне раджалася,

У маё ліцо ўдавалася,
У маё ліцо ўдавалася.
Ад Баўтрук М. І., в. Завіднае
Барысаўскага раёна.

ВОСЕНЬСКАЯ

На ўдоўчым полечку,
На ўдоўчым полечку

Сабраліся работнікі:
Мядзведзь карчом арэць,
Мядзведзь карчом арэць,
А воўк барануець.

Заінька дрывы сячэць,
Заінька дрывы сячэць,
Лісічка бліны пячэць.

Ужо сонца за лес, за лес,
Ужо сонца за лес, за лес,
Мядзведзь у дубняк палезь,

А ваўчок у ельнічак,
Заінька ў бярэзнічак,
А лісічка ў норачку,

А лісічка ў норачку,
А ўдзачка ў каморачку.

Ад Чабан Н. П., в. Чарневічы
Глыбоцкага раёна.

— А ўдзачка ў каморачку.

Ад Чабан Н. П., в. Чарневічы
Глыбоцкага раёна.

ВЯСЕЛЬНАЯ

Стаяла каліна ды ля варот,
Ой, стаяла каліна ля варот.

Прасілася яна ды ў гарод
Ой, прасілася яна ў гарод.

Чаму мяне ў гародзе не садзяць,
Ой, чаму ў гародзе не садзяць!

У тым гародзе ды на градзе,
Ой, у гародзе на градзе!

На той капуснай ды баразне,
Ой, на капуснай баразне!

Стаяла Аленка ды між дзяўчат,
Ой, стаяла Аленка між дзяўчат.

Прасілася Аленка ды ў дзяўчат,
Ой, прасілася Аленка ды ў дзяўчат:

Чаму мне радачкі ды не радзяць,
Ой, чаму мне радачкі не радзяць!

Чаму мяне на пасад ды не садзяць,
Ой, чаму мяне на пасад не садзяць!

На тым пасадзе ды на куце,
Ой, на пасадзе на куце!

На тым бяленькім ды кажусе,
Ой, на тым бяленькім кажусе!

Ад Перус А. М. в. Кімія Барысаўскага раёна.

Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў жыта,

Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў жыта.

Не раз будзеш, млада Ганначка, біта,
Не раз будзеш, млада Ганначка, біта.

Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў авёс,

Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў авёс.

Не раз будзе табе, Ганначка, фіга ў нос,
Не раз будзе табе, Ганначка, фіга ў нос.

Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў ячмень,
Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў ячмень.

Не раз будзе табе, Ганначка, у каршэнь,
Не раз будзе табе, Ганначка, у каршэнь.

Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў гарод,
Ляцеў зайчык цераз гайчык ды ў гарод.

Не раз будзе табе, Ганначка, у хрыбёт,
Не раз будзе табе, Ганначка, у хрыбёт.

Ад Апанасевіч Ф., в. Швакшты
Мядзельскага раёна.

Хадзіла Ганначка па новым двару,
Прасіла Ганначка месяц і зару:

— Засвяці, зарыца, з вечара да дня,
Ды пакуль з'едзіцца ўся мая радня.

— Досыць я табе тады свяціла,
Як цябе матуля малу расціла.

Ад Шаранговіч Г. В., в. Швакшты.

У дарозе Коленька, у дарозе,
у дарозе,
Падагнаў коніка к бярозе, к бярозе.

Ды зламаў Коленька тры пруты-пруготкі,
Сцебануў коніку пад ножкі, пад ножкі.

А ступай, кося, шырока, шырока—
Яшчэ мая Гэлечка далёка, далёка.

А ступай, кося, вузенька, вузенька—
Ужо мая Гэлечка блізнячка блізнячка.

Ад Труе Г. М., в. Кімія
Барысаўскага раёна.

Маладая Гэлечка ў сені ўступіла,
У сені ўступіла—сені асцяціла,

У хатачку прыйшла—як зорачка ўзышла,
На пасадзе села—як ружа зардзела.

А з пасада ўстала—як рутачка ззяла.
Каля яе дзевачкі—як ластавачкі,
Каля яе хлопцы—як рыбапоўцы.

— А нашто ж мы яе ў чужы край аддалі!
А чаму ж мы яе за сябе не ўзялі!

— Калі дрэнна будзе—я назад вярнуся,
Я ў сваёй мамачкі дый служыць наймуся.

Прымі, прымі, мамачка, ды й хаця з хлебам,
— А ты мне, дачушка, ды болей не трэба.

— Будзе маё месечка за сталом гуляці,
Будзе мая лыжачка на стале ляжаці.

— А на тваё месечка я сама засяду,
А я тваю лыжачку ды пад стол закіну.

Хрэсьбынная

Ой, два дубы, ой два дубы,
Два зялёныя стаяць.

А два браты, а два браты
Ды на хрэсьбінах сядзяць.

П'юць, гавораць, п'юць, гавораць
Аб жаніцьбачы сваёй.

Не ўдалася, не ўдалася,
Брат, жаніцьбачка мая,
Бо ўдалася, бо ўдалася
Горка п'яніца жана.

А пойдзем, брат, а пойдзем, брат,
Мы ў цёмныя бары.

А возьмем, брат, а возьмем, брат,
Мы востры тапары.

А ссячом, брат, а ссячом, брат,
Мы горкую асіну,

А зробім брат, а скуём, брат,
Зробім слаўнічкі чаўнок.

А ўложым, брат, а ўложым, брат,
Маю п'яную жану,

А пусцім, брат, а пусцім, брат,
Ды на быструю раку.

Самі глянём, самі глянём
Ды на ясную зару:

Ці далёка, ці высока
Ясна зорачка ўзышла!

Ці далёка, ці далёка
Мая жоначка сплыла!

А скаціся, а зваліся,
Ясна зорачка, дамоў.

А вярніся, а вярніся,
Мая жоначка, дамоў.

Не скачуся, не звалюся—
Ясна зорачка—далоў.

Не вярнуся, не вярнуся—
Бо я ж п'яніца—дамоў.

СЯМЕЙНЫЯ

Ой, пайду я ў лугі, лугі,
Наламаю смыродыны,
Наламаю смыродыны,
Пакідаю на дарогу.

А йшоў тудой мой татанька:
«Шкода, шкода смыродыны,
Што зелена паламана,
На дарогу пакідана».

«А татанька мой родненькі,
Не жалеў ты смыродыны,
Пажалей ты сваё дзіця,
Што молада замуж аддаў».

Я й замужам нажылася:
Стала тонка, як былінка,
Стала бела, як лілінка,
Стала чорна, як смырода».

Ад Кавалёва Н. К., в. Азірышча
Рагачоўскага раёна.

Чырвоная каліна,
Што дарожку заняла!

Я калінку паламлю,
Я дарожку прыбару—
К мамцы ў гошці паеду.

Пад'язджаю пад лясок—
Падай, мамка, галасок,
Падай, мамка, галасок
Цераз цёмненькі лясок.

Падай, мамачка, руку
Цераз быструю раку,
Падай, мамка, ручку мне—
Трудна жыці сіраце

На чужой жа старане.
Баліць мая галава,
Што чужая старана.

Ад Рыбчонак Г. С., в. Новыя
Максімавічы
Клічаўскага раёна.

Цераз гай зяляненькі
Бяжыць конь вараненькі,
Галоўкай махаючы,
Абротку зрываючы.

А за ім на пагоне
Іванка на ўздагонне.
Загледзеў ён дзевачку
На высокім ганачку.

— Дзевачка, душа мая,
Пераймай майго каня.

— Рада б яго пераняці—
Баюся таткі свайго.

— Дзевачка, душа мая,
Не бойся таткі свайго,
Пабойся ж ты бога
Ды мяне маладога.

Ад Хацкевіч В. Б., в. Кімія
Барысаўскага раёна.

ЧАСТУШКІ

Сяку дрывы, сяку дрывы,
Куды трэскі лятуць.

Адай мяне, матулечка,
Куды ножкі нясуць.

— Ой, ты мілы, ты мой мілы,
І чаму ж ты не прыйшоў!

— Муха лялпу патушыла—
Чаравіка не знайшоў.

А божа ж мой, божа,
Да каго ж я ўдаўся:

Жонка саначкі спаліла,
Што з печы катаўся.

У тым канцы мілога б'юць—
У гэтым раздаецца.
Беце, беце гэту шэльму—
Хай не задаецца.

Мяне мілы разлюбіў—
Я сказала: ох, ты!
У цябе адны штаны
З мацерынай кофты.

Не глядзіце на дзяўчат,
Што ў дзяўчат за брошкі,
А вазьміце паглядзіце,
Ці памыты ножкі.

А божа мой літасцівы,
Які хлопец непачцівы:
І божыцца, і клянецца,
Аддзедзецца і смяецца.

А мой мілы лысы, лысы,
А дзе лысіну падзець!
Як люстэрка разаб'ецца—
Буду ў лысіну глядзець.

Усе дзяўчаты, як дзяўчаты,
А мая як рэзьгіны.
Усе гуляюць вечарынкі,
А мая дык хрэсьбынкі!

Запісана ў розных раёнах Беларусі.

ТВАР у бабулькі — вузлюк маршчын. Угледзела нас ішчэ зда-лек і пакальдыбала з высокага галка іасустрэч, апусцілася долкі. І ўсё глядзіць з-пад рукі, каб пазнаць хоць ка-горага.

— Добрага здароўча, Надзея Спірыдонаўна! — крычыць з-за брамы Паўлюк Цапура. — Мо кваском па-частуеце?

— А-а, гэта ты, — пазнала Паўлюка. — Нешта даўно вачэй не паказва-еш.

Пакуль старая ўзбіраецца на заіне-лы ганак, я цікую за Паўлюковай «даўняй знаймай». На плечы наішны ты паншонаны рудаваты какушок з дубовымі цурбалкамі замест гузікаў, зашмалыванымі да чарняты; на на-гах — валёнкі-патаўкі фабрычнай рабо-ты, ішчэ зусім новыя і чорныя, як змаза; на галаве — аж рэжа ў вачу — квяццетая кашміроўка.

— То заходзьце, — старая бразгае цяжкай і адхінае дзверы ў нізенькія сенеці. — Прывечу чым-кольвечы...

Хата лесніка, як і сирозь дзвер на Палессі, — вялікая, светлая; у ёй над-та душна, пахне грыбамі, смалой-жы-віцай, брусінішчам і яшчэ нечым гаркаватым — святаянінкам ці багу-ном. Паўлюк адразу ўзмакрэў, але не адіх — круціцца каля староў. Гэта ж трэба ўмець так выдувацца перад ножным. Набыткам сваім выхваляе-ца: у яго заць і даве вавёркі. А што рабіць мне? Я — няўдачлік. Хоць плач, хоць скач — няўдачлік. Ніж не ішчэ-ціць на палыванні. Дачка і на гэты раз так прасіла, маліла, «на дарож-ку» пасядзець, маленькі табурацік надсунула, ды што паробіш — не ішчэ-ціць! «Лішчэ пльыніць, татка, — ішчэ-бятала яна. — Мамна пасые мне такія банакці, як у Клаўкі Цапулы».

Ах, гэты Цапура! «У сарочцы нара-даўся чалавек, — не раз чуў я ад лю-дзей. — Усё ў яго — як па масле...» Яно і сапраўды. Гадоў пяток, як па-сяліўся ў нашым райцэнтры, а ўжо мохам абрастае: дом з садом купіў у перасяленца, пчол завёў, і пасаду займае, як сам кажа, «з гулькім нос», а вась умее жыць. З усімі кампанію водзіць, з усімі — за руку. І ўсё ў яго складана — і дома, і на палыванні. Праўда, неяк летась гаварылі на яго надобрае — лася забіў ці што. Але ж гэта, напэўна, плёткі: нічога не знай-шлі пры вобсыку. «Тат, — смяяўся на ўсю вуліцу, — у жорны пападзе і то будзе цэлы».

Мы жывём з Цапурам цераз вулі-цу — вільчык у вільчык. Кожнай ра-ніцы паўз яго воныя я іду на работу ў рэдакцыю, вечарам — дамоў. Страча-юцца ішчэ, а вась сяброўства так і не завялі. Я нават не ведаю, хто ў гэ-тым больш вінаваты — сусед ці я. Мне не падабаецца, што ён заўсёды гаво-рыць пра каўбасу. (Паўлюк працуе чарыхтоўчыкам пры раённай каў-басні і менавіта каўбаса — ізмэнная тэма яго гаворкі). На любую жывёл-ну — хай то марудлівы ўкормак ці сфраўны рабочы вол — глядзіць як на шрын: прыкідае, колькі б з іх «на-бруцілі» каўбасы.

Сёння на досвітку, калі я яшчэ бразгаў рукамішкікам, ён заскочыў на кухню — упершыню за столькі га-доў — і запрасіў на палыванне. Няў-зак намякнуў, што робіць гэта «дзе-ля падтрымкі, знацца, добрасуседскіх адносін».

— Удвох, знацца, весялей будзе, — тлумачыў дарогай. — Адзіл у лесе, знацца, не воін.

І вась цяпер за добрыя дваццаць кіламетраў ад райцэнтра, недзе пад

самыя Раздзялавіцкія хутары, у ха-це лесніка мы п'ём халодны — аж зу-бы коле — квас.

— Э-эх! — пакрытвае мой сусед, апаражнічы трэцюю коняўку. — Сма-ката-а! Такого ў нас, у Ганцавічах, днём з агнём не знойдеш.

Я не хачу пагадзіцца з ім, але і не парэчу: навошта прыўдаць бабульку? Яна мітусіцца каля макатра з квасам, іна прынесла аднекуль з падполля, і паркальвае — у клетачку — кофта мат-леяца на ёй, як на вешалцы. Час ад часу яна пазірае на маю новую «Іжаў-ку», на пусты ягдтан. Цапура пера-халіў яе позірк, тлумачыць:

— Гэта мой сусед, Спірыдонаўна. Журналіст, Газету, знацца, робіць. Бачыла калі такіх людзей?

— А няўжо ж, бачыла. Даўно то было. Завязджаў да нас такі з лоўчым. З Варшавы, казалі, прызджаў. Жо-рава дужа прасіў, каб у горад увез-ці.

— Янога жорава? — навастрыў ву-шні Паўлюк.

— Янога? Сапраўдашняга, живо-га. Іх тутка да гібелі было.

— Каралеўска дзічына! — пацірае рукі Цапура. — Ніколі блізка не ба-чыў. От бы падтрэціць!

Упершыню заўважана вочы бабуль-кі: маленькія і — аж даўна — сінія-сі-нія, як кветка-сон раннім прадвеснем. Яны ўспыхваюць гнейным бляскам.

— Такого птах! — пляскае старая ў далоні. — Няможна, сакольнікі. Вы ад-но зглядзелі б, які то красун...

— Раскажыце пра жорава, — пра-шу я Надзею Спірыдонаўну і адсоў-ваю недарны квас.

У гэты час за вокнамі падае голае Дзюльбарс — Паўлюкоў сабака. Ён так заліваецца, быццам толькі што наступіў на зайца. Аж заходзіцца сэрца: здаецца, што да слыху вое-вось даісцяцца бездапаможны, як у дзіцяці, засчы крык. Цапура куляі з хаты.

— Раскажыце, кажаць? — задумлі-ва паўтарае Надзея Спірыдонаўна.

...Зазімак у тым годзе наляцеў не-чакана. Не тое, каб на хутарах, дзе работы на горла, а і ў малазямельных Выганашчах, Раздзялавічах — паўкруг па вёсках лічэ капалі бульбу, як раптам апоўдні паваліў снег — густы, ахляпасты. Ужо на змерку яго было па самыя забарені. Увечары хворы Спірыдон паклікаў да сябе на печ дамку.

— Карову, Надзейка, не пунчай больш на пану, — праегаў бацька, — Целеря яна цельная, пашкодзіць можа. Схадзі са светам на Раздарож-жа: там я конку атавы насушыў, — прынесіш у рэзгінах. Ачунію трохі, тады сена дастанеш з балота.

Назаўтра Надзейка з рэзгінамі пад пахай адправілася на Раздарожжа. Дзень быў хмарны, халодны; наўко-ла сней перны сніжок, далікатны такі з выгляду, нікода было насту-паць на яго; імжэў дробненькі, ледзь прыкметны дожджык, ад якога снег не так раставаў, як асыдаў і набываў блакітнае адценне. Непадальк ад конкі Надзейка заўважыла жорава. Ён стаяў на леташнім сцекары і спа-лохана зіркаў на дзіўчыну. Яго ле-вае крыло бездапаможна звісала, сам ён ледзь чутна шыпеў і калаціўся.

— Адубееш, дурненькі, як уці-гацьмені, — прапаштала Надзейка і пайшла да сцекара.

Яна злавіла жорава і разам з се-нам прынесла дамоў.

— На папраўку бог паслаў, — усе-пшыўся бацька, злазчы з пецы.

— Аі, што вы, татко! Якая з яго папраўка — адно маслы ды пер'е.

Бацька асцярожна агледзеў жо-рава і сказаў:

— Твая праўда, Надзейка: маслы ды пер'е. Як будзе есці, хай сабе тро-хі пакыве ў нас. — Спірыдон папра-таў рукою хворае крыло і расчуліўся: — Глядзі-тка, то ж ён сам сябе ле-чыць — хворае крыло ў яго тлушчам змазана, а над здаровым — сніжк. То ж ён дзюбай выцскае тлушч з-пад зда-ровага крыла і змазвае хворае.

Жорава падвіззала анучкай крыло і пусцілі ў другую палавіну хаты.

Недзе падвечар, абсохшы ў цяпле, жораў асмеліўся падсціць да коняўкі з вядою. Папіўся. А да паранай буль-бы, што стаяла побач у гаршочку, на-ват не дакрануўся. Затое ўранку, ка-лі Надзейка глянула за перагародку, жораў так увішна апаражніў гаршоч-чак, што дзіўчына засмяялася:

— Малайчына, лезар! Жыцьмен, родненькі мой...

Неўзабаве жораў зусім асвойтаў-ся, прывыў да людзей. Ён уважана, бы той бусел на поплаве, размашыста спружыў на пакоі і прагна аплятаў усё, што б ні прыносілі яму.

Неяк перад самымі калідамі з чарговым ваякам-паборам да лесніка заітаў лоўчы, пан Дамброўскі. Пля-чысты, азізлы да мотанасці, на

ім таго мяса! Як замінае ў хаце, п аднясу яго ў аўчарню: пустые ж іна.

На новым месцы жораў асвойтаўся таксама. Але ж сумаваў больш, чым-ся на лодках. З аўчарні ўсё часцей і часцей даносілася трывожнае кура-канне і самотна-тужлівыя гукі, надоб-ныя на далёкае зурчанне пльыткай зівірыстай раці — ш-шчур-р-р, ш-шчур-р-р. Да Надзейкі ён настолькі прыві-заўся, што не адставаў ані на крок: ідзе тая з аўчарні — ён следам ці ўпо-бачы, нават і не падумае пунцаца ці ўнікаць; возьме на рукі — сядзіць ціх-мяна.

А напрудвесні — у першую ж адзі-гу — зусім закурчыўся. Паддоўгу гля-дзеў у блакітнае неба і праціжна, з вялікаю скрухай у голасе шыпеў — лі-бы клікаў каго да сябе. Неяк раз жо-раў рашуча ўзмахнуў крыламі і ўз-

ЗІМОВАЯ КАЗКА

няўся над лесніковай сідзібай. «Зя-ціць» — падумала Надзейка і паклі-кала:

— Жура! Жура! Жура!

Не, не зляцеў. Пакрыжыўся над хатай і зноў — у аўчарню. Так было да самай вясны: палёгае над сідзібай, над лесам, алёгае на балота і падвечар вяртаецца на сваю кватэру.

Аднойчы раніцай над лесніковай хатай пралятаў першы касяк журавоў, Шматгалосае курыльканне неяк на-асабліваму ўсхвалявала Надзейчына-га кватаранта. Упершыню ён рашуча адскочыў у бок ад сваёй гаспадыні і адгукнуўся журавам трывожным і ра-дасным голасам — кур-р-лы, кур-р-лы. Касяк быў пачаў знікацца над хатай лесніка, і тады жораў лёгка ўзмахнуў дужымі крыламі і паліцеў насустрач сваім цыбатым братам.

У той дзень журавель так і не вяр-нуўся пачаць. Не прыляцеў і назаўтра. Увечары трэцяга дня Надзейка зноў чакала яго каля аўчарні. Ужо збра-лася ісці ў хату, як раптам над гала-вой пачуўся лёгкі пошум крылаў. Жо-раў сеў пасярод двара, але падыхо-дзіць блізка збляўся.

— Жура! Жура! Жура! — паклікала яго Надзейка.

Жораў перухама стаяў воддалек, не падыходзіў. А калі яна наважылася падысці сама, ён спалохана кінуўся паўцёк і наляцеў у бок балота.

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ

ГАСПАДАР СВЯТЛА

Аляксандр Вянгерка, які ў 1940—1941 гадах кі-раваў Дзяржаўным поль-скім тэатрам у нашай рэспубліцы, быў не толь-кі выдатным рэжысёрам, але і чутым педагогам і выхавателем. На ўсё жыццё захаваў аб ім

удзячную памяць Барыс Валасевіч, які прыйшоў працаваць у тэатр пасля заканчэння Вільнюскага электрабудуаўнічага тэх-нікума. Перад пачаткам рэпетыцый з акцёрамі, успамінае Барыс Івана-віч, рэжысёр запрашаў электрыкаў, краўцоў, цы-рульнікаў і рабочых сцэ-ны.

— На мінулых занят-

ках я пазнаёміў вас з п'есай Усевалада Вішнеў-скага «Аптымістычная трагедыя», — гаварыў Вянгерка. — Зараз вы мне раскажаце, як мяр-куецца выкарыстаць свае веды ў канкрэтнай рабо-це над новым спектак-лем. Напрыклад, вы, Ба-рыс. Як бы вы зрабілі светлавое афармленне першай карціны!

І Барыс Іванавіч з эн-тузіязмам выкладаў свае думкі, як пры дапамозе святла перадаць неспа-койную, трывожную ат-масферу падзей спектак-ля.

Многаму навучыўся Б. Валасевіч і ад брата рэжысёра — інжынера-электрыка Сяргея Вя-нгеркі. Ён уважліва пры-слухоўваўся да яго заў-ваг і парад. Многа шчас-лівых хвілін перажыў Ба-рыс Іванавіч, калі яго прапановы па светлавым афармленні спектакля прыкаліся.

...Дваццаты год Барыс Валасевіч працуе загад-чыкам электрацэха Гро-дзенскага абласнога дра-матычнага тэатра. У гэ-тым калектыве ён адлю-ставаў у спектаклі «На-радзённое сенатар» па п'есе Г. Ландау і Л. Се-геля. Пасля прэм'еры да ўсхваляванага Барыса Іванавіча падышоў рэ-жысёр Н. Стасенна і, моцна паціскаючы яму руку, сказаў:

— Вялікае дзякуй!

Святло было цудоўнае!

За сваю шматгадоўную тэатральную дзейнасць інжынер-электрык Б. Ва-

З таго часу Надзея ніколі не бачыла яго. Раздзяліліся канасы расказвалі, што неслі жораў прылятаў на Іхні двор, садзіўся там (бачылі з лесу), але блізка ўгледзець не давалася...

За работай непрыкметна праляцела вясна, лета. Увосень пан Дамброўскі зноў завітаў да лесіна. Заехаў лоўчы надвечоркам, на дарозе ці то з Выганішч, ці нават з Целяханяў. З Ім прыехаў яшчэ адзін пан, высокі і тонкі, як жардзіна. Позіры пахаваны.

— Ну, дык дзе твой жораў? — спытаў лоўчы, алазчы з двухколкі.

— Не ведаю, паночку, — апусціла Надзея вочы. — Дзеся на балодзе. Вясною туды зліцеў...

— Go-go-go! — зарагатаў Дамброўскі. — Не змаглі спаць самі. Дзівакі! Гэта ж такая дзічына — палчыні абайжаш...

У хаце пан-жардзіна быў яшчэ больш пастырны, праходу Надзеі не даваў — усё пра жораву распытваў: і які ён з выгляду, і што есць, і колькі ў Ім фунтаў. Нешта нейкае ў бланкіце занатоўваў, а потым прычэпіўся да бацькі, да Спірыдона:

— Злаві мне жораву. Што схочаш, то я дам — адно злаві.

— Паночку, — адпечываў Спірыдон, — я мо з дарагой душой. Але як ты яго зловіш: ён жа за вярсту да сябе не падпусціць.

— Як хціш — злаві, — не адставаў пан-жардзіна.

— Не магу, паночку...

— Трыба памагчы пану журналісту, — лісліва-прытарна раў Дамброўскі. — У газету пра цябе напіша.

— Не магу, паночку...

Хто ведае, як счонылася б бланкіта, неспадзеўна ўсцатая панамі гаворка, калі б не здарылася неверагоднае. (Былаючы жа цуды на свеце!) У пан-жардзіна хаце лесніка раптам пацімнела. Усё кінуўся да вокна і асупняўся: над аўчарыяй кружыла цэлая чарада журавоў. Многія з Іх паспелі ўжо заліцець у адчыненыя пасцельныя дзверы, а больш палахлівыя ўсё лёталі кружылі над страхой. Спірыдон без шайкі выскочыў на двор, хуценька прычыніў дзверы ў аўчарню і перахрысціўся:

— Слава табе, госпадзі! За ўсё аддзячыў!

Дамброўскі і пан-жардзіна выкуліліся на двор. Ад радасці пан-жардзіна падскокваў, а лоўчы задаволена пацераў рукі.

— Колькі Іх там? — кацаўся ад радасці Дамброўскі.

— Мо з тузіні, не меней! — круціўся каля лоўчага ляснік.

— Павяжы мне Іх, Спірыдон.

— Але Надзея апырэдзіла бацьку. Усё хочыла ў аўчарню і загалацела: — Уцякайце, родненькія!!!

— Надзея-я — крычаў бацька. — Што ты робіш?!

— Вар'ятка! — трос кулаком пан-жардзіна.

— Яна нічога не чула. І не бачыла. Па яе твары паціліся буйныя слёзы, а губы шпталі:

— Уцякайце, родненькія мае!...

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

— Не ведаю, хто першым назваў зямельны лес зімоваю казлай? Зрэшты, няважна — хто. Важна — трына назваў, справядліва. Зноў-такі не ведаю, як кажу, а мне ж цяжка адарваць ад той казай вачэй... На першы погляд пуста і ціха ў лесе без пецьчых птушак. Пават сціннавата. А пастайні; прыслухаўся — жыве лес. Непаседы-амілушы, пачешна натапырваючы свае калматыя чубы, снуюць між галінак, і ў нетрах ледзь чуць і блесконца зніць Іх меладзёныя галасы — сіў-сіў. Уніз галавою, нібыта жывыя елачныя цацкі, звіваюць крыжакі, на даўна порсткія птушкі, але залішне самаўпэўнены; сваім крывавымі перапонамі апытаюць:

І раптам — ба-бах! — дуплетам. Кровава за трыста. Яшчэ па лесе галёнае басавітае роха і зноў — бах-бах! На гунчары — напралом! — ілсецца лось. Даўно не страчаўся з Ім так блізка: не адхініўся за дрэва збіў бы з ног. Высокі і горды, з трывожна зашпунтай галавой, ён паліцеў па лесе напрастай, падмінаючы пазарослы соснік, альпінін, кусты ядлоўцу — усё, што трапілася на шляху, — толькі б далей адсюль, у бласпечнае месца. «Гэта ж у яго стралялі. Паўко Цацура?» А васьмі ён. Змакралы І... разгублены.

— Ты нічога не бачыў, сусед? — пытае.

— Вочы ў яго бегаюць.

— Не, нічога. А што?

— Ды васьмі па лісіцы страляў. Прамазаў, знацца... — І тупае, тупае каля мяне, як заведзены, пакуль адагдасца згладзіць ілёмкае маўчанне: — Хадзем, сусед, дамоў. Ты цяперака трымайся правей, бліжэй да лесу, а я прайдуся палінай. Так што гэта твой апошні шанц не прыйсці дамоў з пустымі рукамі.

А ў мяне перад вачамі вузляк маршчыні — твар бабудоўкі. Якая яна слаўная, Надзея Спірыдонаўна! Зыход сённяшняга паліваўна зусім не цікавіць мяне. Стральба даўно вясце па плячы, і я ўдзялю, як ухмыліцца цяпер Цацура, які ўвесь час ілсе сваю дубальтоўку напачатове.

Ужо выхадзячы з лесу, я ўспамінаю, што абіраўся перабудова яшчэ ў хаце лесніка Язэпа Рыгоравіча Курлоўна, Надзеінага ўнука. Сучасныя шпартыкі з'ехалі з галёнак, скуруціліся ў гумавых ботах ігутом і балюча ракуць палыцы абедзвюх ног. Саджаўся каля зацручанай снегам яліны — амаль непрыкметнай, нібыта апраўтай у бэзы масіраваны хадат. Кровава за паўтараста ад мяне з лесу выходзіць Цацура. Дзюльбарс, дарэчы змораны, страціў усёлікую ахвоту лезці па заснежаным гунчары і ці на крок не адстае ад гаспадара.

Раптам — што гэта? Метраў за трыццаць, з радзенькага альпінінак выскочылі лісіца. Азірнулася на палюшчыца І — раскласталася на снезе. Ах, хітруха! Прыцэльвалася...

Якая прыгажосці! Заснежаны ўласак. Палюшчыца і сабака. Куна радзенькага альпінінак. І засконая зніцаца лісіца. Такая ж прыгожая і хітрая, як ў дзіцячых казках. Пенаў-

торны момант!.. «Лісічку палілі, тата...» А навошта яна табе, лісічка? Вось зараз грыміне стрэл, і не будзе гэтай цудоўнай прыгажосці. І больш ніхто не ўбачыць яе, не перажыве той радасці і замілавання ўбачаным, што пераліць я. Нарэшце, і лісіца заўважыла мяне. Прыталася, чакае. Апусціла стрэльбу. Скок! Другі... Трэці... І знікла. Быццам не пабегла, а гапарліва панесла ў лес свой заліста-пуншыты хвост. Добра, што Цацура не бачыў.

Мал. А. СЛІПЕЦЬ.

Выходзім на дарогу. Паўлок кроцьчы важка, гапарыста. Я іду паўзбоч, як і паліцьці ісці індучыну. Маўчанне. Ды мне і не хочацца гаварыць з Ім. Па сэрцы светла і радасна. Удзялю, як зноў шматзначна ўсміхнецца жоўка і паікадуе — каторы раз! — ма-іх ног. А дачка? Бабу, як яна прыталася на канапе, каб паслухаць мой цэ адзін расказ аб лесе. І я расказваў ёй (не, цяпер не стрываю і ўсім скажу — хай сабе Паўлок дзьмецца) а сённяшняе паліваўнае, пра дом сінка, пра Надзею.

А летам мы ўсёй сям'ёй паседзем ў збіраць суніцы: Надзея Спірыдонаўна вельмі ж прасіла.

п. Ганцавічы.

клі, на-су дру-зта за-Акцёры-сь акт-удала, у гэтым-лькі мы-магаючы-ялістам, /носіць у-справу-асканаль-ы з умоў-цеснага-н зманці-кампакт-зручную-ганцыйнага-глом. Ство-

раны ім розныя выразныя праекцыі — «вада», «маланка» і інш.

Барыс Іванавіч — жаданы госць народных тэатраў і драматычных гурткоў Гродзеншчыны. Ён іх добры друг і абавязковы кансультант.

Некалькі дзён назад я заглянуў у пакой электраэха. Там з п'есаў у руках сядзеў Барыс Іванавіч. Я ціха прычыніў дзверы. Начальнік электраэха рыхтаваўся да чарговага спектакля.

У. ДЗЕМІН, артыст Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра.

Паштоўкі ПАВЕРКА

Жэня ЯНІШЧЫЦ

Збудуйце цішу для мяне, Яна з зялёнымі вачамі. Яна спакойна спіць начамі. Збудуйце цішу для мяне!

Збудуйце цішу для мяне З высокіх дрэў і з траў надрэчных.

З бяздумнай майскае сінечы Збудуйце цішу для мяне.

Збудуйце цішу для мяне; Яна, як спелы поўдзень лета, Святлом і ласкаю сагрэта, Збудуйце цішу для мяне!

Мал. А. САПЕТКІ.

Газетычная ПАВЕРКА

Піліп ПЕСТРАК

У ЦІХІМ ГІМНЕ

Лес шуміць задумна, адзінока,
Нібы згадкай ціхаю пля,
І глядзіць наўкол людское вока,
Нешта роднае балюча пазнае.

Раптам людзі чуюць гром далёкі,
Гром гарматны і ў нябёсах гул, —
Бачаць людзі: полымем высокім
Хаткі ўспыхнулі ў цямырчуную імглу.

У хатках тых бацькі застольным
святам

Абдымалі дзетак чараду,
Дзеткі шчабяталі: «Мама, тата,
Сёння школу нашу павядуць

У лес зялёны, дзе так многа

птушак,
Дзе растуць прыгожыя грыбы...»

Дзеткі йшлі, каб радасці
паслухаць
У лясных праменістых глыбінь.

Помніць кожны — паспявала жыта,
Сонцам расцвітаў калгасны шлях,
Цешыліся ўсе, што ўсё здабыта
Залатою дружбай на палях...

Вось так было, паляна міжлясная,
Вось так, Хатынь, — сірочыя
званкі, —

Твая трывога бодем далатае,
Яна ў народы пойдзе праз вякі...

А людзі йдуць, нібыта ў ціхім
гімне,
І пілігримную зямельку у руках
Нясе з іх кожны — дар святых,
радізміны
Кладзецца на магільны прах.

У АПОШНІ месяц мінулага года ў эфіры прагучаў першы нумар радыёчасопіса «Гавораць музыканты». Яго праграму з цікавасцю праслухалі тысячы людзей. І можна спадзявацца, што неўзабаве пазыўная новая перадача стануць гэтак сама жаданымі для слухачоў, як пазыўныя «Рамантыкаў», «Калыханкі», «Дня нашага жыцця» і іншыя папулярныя праграмы Беларускага радыё.

Змест першага нумара новага часопіса быў разнастайны і цікавы. Хіба не цікава, калі музыкант дзеліцца ўражаннямі ад таго ці іншага твора, і гэты твор адрознівае? У першым нумары мы пачулі Эдуарда Міянсараву. Вядомы піяніст, лаўрэат Міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага ў Маскве, ён раскажаў, з чаго «пачынаўся» Сяргей Пракоф'еў — аўтар дзевяці фартэп'янных санат, мноства п'ес, стваральнік савецкай фартэп'яйнай класікі. Свой расказ Міянсараў пацвердзіў яркімі музычнымі цытатамі з Пракоф'ева.

Наступная старонка часопіса была прысвечана кнізе выдатнага французскага дырыжора Шарля Мюнша «Я — дырыжор». Зараз, калі побач з прафесійнымі аркестрамі хутка павялічваецца колькасць аматарскіх му-

РАЗГОРНУТЫ Ў СЕМІДЗЕСЯТЫМ...

НОВЫ РАДЫЁЧАСОПІС «ГАВОРАЦЬ МУЗЫКАНТЫ»

зычных калектываў, моцна ўзраста цікавасць да прафесіі дырыжора. Як ён угадвае тое, што меў на ўвазе кампазітар? Як розныя дырыжоры трактуюць адзін і той жа твор? На гэтыя і шмат якія іншыя пытанні спрабуе даць адказ у сваёй цудоўнай кнізе Ш. Мюнш.

У часопісе прагучалі яго словы: «Добра, што мы не машыны, што не можам адчуваць аднолькава. Мы можам і памыляцца. Але ведайце: калі вы выконваеце музыку так, як я адчуваю... я ўпэўнены — вас зразумеюць». І як бы ў пацвярджэнне гэтых слоў прагучала трэцяя частка скрыпачнага канцэрта Арама Хачатурана ў выкананні мексіканскага скрыпача Генрыха Шэрынга і парыжскага сімфанічнага аркестра «Калон». Дырыжыраваў П'ер Дзерво.

Рэдактар галоўнай рэдакцыі музычных перадач Беларускага радыё А. Мельнікава раскажае:

— У першым нумары новага радыёчасопіса прагучала пісьмо слухача Васіля Сцяпанаву з Магілёва, які прасіў нас часцей раскажваць пра музыку і музыкантаў. Штодня гэтых пісем прыходзіць на радыё многа. Яны сведчаць пра небывалае пашырэнне музычнай аўдыторыі, пра яе духоўны рост. Імі і выклікана нараджэнне новага часопіса.

Што мы прапануем увазе слухачоў у яго наступных нумарах? Па-першае, трэба сказаць, што ў ім актыўны ўдзел прымуць беларускія кампазітары і музыканты. Слова іх будзе найчасцей за ўсё прысвечана творчасці таварышаў, з якімі яны поруч працуюць.

Мы пагартаем старонкі музычнай гісторыі Беларусі, у тым ліку і забытыя. Запросім дзеля гэтага да мікрафона выдатных этнографію Генадзя Цітовіча, Рыгора Шырму, кампазітараў, якія чэрпаюць з народных крыніц натхненне і матывы сваёй творчасці, — Анатоля Багатырова, Пятра Падкавырава, Генрыха Вагнера, Яўгена Глебава, Кіма Цесакова

і іншых. Пастараемся аднавіць класічныя спектаклі Беларускай опернай сцэны. Мабыць, будуць і такія старонкі ў часопісе, як «Пэст і песня». А якое багацце — камерная музыка беларускіх кампазітараў!

Новыя кнігі, прысвечаныя музычнаму мастацтву, прэм'еры музычных тэатраў таксама будуць знаходзіць сабе месца на старонках часопіса.

Падрабязна ж кола нашых пытанняў нават цяжка вызначыць — тэмы будуць падказвацца жыццём.

Мне прыемна ўдзельнічаць у падрыхтоўцы перадачы. Але гэта і вельмі клопатлівая справа. Так, у апошні тыдзень семідзесятага года мы сталіся запісаць выступленне Рудольфа Барша і выкананне некаторых нумароў з 14-й сімфоніі Шэставіча Камерным аркестрам Беларускай філармоніі пад кіраўніцтвам Юры Цырука. А гэта — тэлефонныя званкі, перагаворы аўтарамі і выканаўцамі, вызначэнне хронаметража і г. д. Не ведаю, ці атрымаецца як задумана. Ал «кухня» застанецца па-за м. крафонам. У эфіры ж усё будзе гучаць, як належыць будзе сапраўднай музыка змястоўная гаворка!

Словам, першы нумар часопіса абудзіў у нас крылатую мары...

Ад імя мільёнаў радыёслухачоў мы жадаем музычнай рэдакцыі нашага радыё, каб гэтыя мары ў 1971 годзе здзейсніліся.

Ірына БУР'ЯН.

У СВОЙ ЧАС амаль усе яны працавалі ў розных эстрадных калектывах Беларускай філармоніі. Лічыліся неаблігі музыкантамі-акампаментарамі. І нарадзіўся ансамбль «Песняры» (спачатку яны называлі сябе «Лявонамі»). Манера музычнага выканання, прынятая калектывам, па сутнасці, у многім запазычана ў вядомых творчых калектываў нашай краіны і ў замежных эстрадных артыстаў. Дастаткова ўспомніць канцэртныя выступленні лясенбургскіх «Пявучых гітар» або некаторых польскіх электрагітарных ансамбляў (далёка не ўсе яны варты пераймання), дзе спалучаюцца вакал і інструментальны ансамбль. У практыцы нашай філармоніі такая форма эстраднага «музыцыравання» скарыстоўваецца ўпершыню. І адносіны да яе адрозніваюцца добразмыслівыя.

Прымаючы ўдзел у двух турах Усесаюзнага конкурсу, які адбыўся гэтай восенню ў Маскве, «Песняры» заваявалі высокую ацэнку аўтарытэтных журы. Калі ўлічыць, што па вакальным жанры першай прэміяй увогуле ніхто не адзначаны, то наш калектыв з другой прэміяй і званнем лаўрэата фактычна стаў пераможцам эстраднага спаборніцтва.

У чым жа сакрэт поспеху маладога калектыву? Чаму за даволі кароткі час ён набыў папулярнасць?

Прыкладаецца выказванне выдатнай французскай спявачкі Эдзіт Піаф: «Вы думаеце, цяжка знайсці маладых людзей, якія ўмеюць няблага спяваць? Іх тысячы. Але дайце мне індывідуальнасць!». І сапраўды — колькі ў апошні час з'явілася на нашай прафесійнай і аматарскай сцэне розных электрагітарных ансамбляў, кожны з якіх імкнецца не толькі іграць, але і спяваць пад свой акампамент. У большасці гэтыя выканаўцы быццам няблага спраўляюцца са сваімі «абавязкамі», карыстаюцца поспехам у публіцы. А давайце прыкнем: ці многа сярод іх індывідуальнасцей? сапраўдных мастакоў, здольных адкрываць людзям нешта новае ва ўспрыняцці свету і сучаснай рэчаіснасці. Думаю, такі падлік нічога суцэльнага не дае. «Блізнят» на эстрадзе мнагавата...

Кіраўнік «Песняроў» Ул. Мулявін, ствараючы свой ансамбль, не стаў арыентавацца на вядомыя эстрадныя стандарты, капіраваць гатовыя ўзоры. Ён паставіў высакародную мэту — зрабіць самабытны, сапраўды нацыянальны калектыв, здольны самастойна працаваць у мастацтве і вырашаць складаныя творчыя задачы. Перш-наперш гэта праявілася ў выбары рэпертуару. Тое, што асновай для яго паслужылі галоўным чынам класічныя ўзоры беларускага музычнага фальклору і творы беларускіх савецкіх аўтараў у апрацоўцы і пералажэнні для эстрады Ул. Мулявіна, — факт сам па сабе вельмі прыкметны і радасны.

Хачу зазначыць, што ён не першы год у нашай рэспубліцы вядуцца бясплодныя спрэчкі аб правамернасці выкарыстання народна-песеннага матэрыялу ў творах для эстрады, аб выплодзі яго нацыянальных рысаў і асаблівасцей. На гэтую тэму ўплывала гаварылася таксама на пленуме Саюза кампазітараў БССР, прысвечаным пытанням развіцця эстраднай музыкі. Аднак і сёння гэтая праблема застаецца на парадку дня і хваляе музычную грамадчасць. Не выпадкова ўключэнне «Песнярамі» ў свой рэпертуар эстрадных апрацовак такіх народных песень, як «Ой, рана на Івана», «Рэчанька», «Чаму ж нам не пець», «Із далёкіх із краёў». І іншыя выклікала самую супярэчлівыя водгукі і меркаванні спецыялістаў і слухачоў. Адна ўвогуле пратэстуюць супраць эстраднай апрацоўкі ўзораў народна-песеннай творчасці. Есць меламамы і знаўцы, якія гатовы ўсяляк падтрымаць тых, хто працягвае перадаваць нашыя нумары на эстрадзе.

вітаюць арыгінальныя нумары, зробленыя на багатых фальклорных вытоках. Мне здаецца, у гэтай справе варта перш за ўсё зыходзіць з таго, якія па змесце і вобразным ладзе народныя песні бяруцца для эстраднай апрацоўкі. Тут аўтар апрацоўкі павінен правяць такт і густ, ён абавязаны добра ведаць дух і нават «біяграфію» першакрыніцы.

У ансамблі «Песняры», у першую чаргу, вылучаецца свежай і даволі смелай апрацоўкай «купальская» песня «Ой, рана на Івана». Даўней яе звычайна спявалі ў час летніх народных свят. Імкнучыся найбольш ярка раскрыць багатую мелодычную аснову і нацыянальны каларыт гэтай календарна-абрадавай песні, Ул. Мулявін удача і вельмі да месца выкарыстоўвае поруч з сучаснымі эстраднымі інструментамі старажытную ліру,

скачкі, яшчэ больш выразна падкрэсліваюць набліжэнне ўрачыстай сустрэчы, аддалена нагадваючы адлюстраванне такой жа карціны ў песні Л. Кніпера «Полюшка-поле».

Асабліва лёгка і непасрэдна адчуваюць сябе маладыя артысты пры выкананні жартоўных і гумарыстычных песень, якія ішчы раз ператвараюцца ў жывыя жанравыя сцэны. У песнях такога роду мала знаходзіцца творчых супярэчнасцей з сённяшнім бытам, таму іх мелодычныя і рытмічныя вобразы і інтанацыі не здаюцца чужароднымі, калі яны трапляюць у эстрадную музыку. Так, у апрацаванай Ул. Мулявіным для эстрады беларускай жартоўнай песні «Як я ехаў да яе», у якой раскажана пра смешныя прыгоды маладога шалапутнага гулякі, на фоне спецыфічнага гучання сучасных электрагітар узнікае гарэзлівыя свецкія голас — старажытнай дудкі. Дастаткова ўжо гэтай не-

розымі салістамі ў адкрытых канцэртах і па радыё. Аднак «Песняры», творча падыходзячы да раскрыцця яе вобразнага зместу, знайшлі свежыя мастацкія фарбы і дэталі ў змене тэмпаў і кульмінацыі, якія пайшлі толькі на карысць твора.

А вось незвычайна задушэўнай, шчырай па мелодыцы песні «Ручнікі» самадзейнага аўтара М. Пятрэні, песні, якая стала ў нас, па сутнасці, народнай, пасля эстраднай апрацоўкі яўна не пашанцавала. І ўсё таму, што аранжыроўшчык і выканаўцы няправільна трактуюць пакладзены ў аснову «Ручнікоў» нацыянальны музычны матэрыял. Дзеля таго, каб надаць яму яшчэ больш сучасны характар, яны «джазіруюць» мелодыю, наўмысна выпінаюць і скандзіруюць асобныя фразы і словы з тэксту, як, напрыклад, «у маркоце Янка», «стала ціха, ціха» і г. д. У выніку папулярная песня страціла сваё лірычнае характэрнае, музычную прывабнасць і ператварылася ў тэмпавае «шлягерны нумар».

Дарэчы, аб «шлягерных нумарах». Я не стаў бы пра іх гаварыць, калі б яны выпадкова трапілі ў рэпертуар «Песняроў». На жаль, і наш ансамбль ішчы раз карыстаецца «моднымі песнямі» і спрабуе заявіць папулярнасць публіцы шляхам «пераймання часосці чужога», узятым ў катосці, як кажучы, напракат манерамі. Гэта тым больш крыўдна, бо ў асноўным творчасць «Песняроў» мэтанакіраваная, прасякнута грамадзянскім гучаннем.

Спаўняюцца хоць бы на выкананне ансамблем на Усесаюзным конкурсе вакальнага трыпціху «Трубачы» Я. Грышмана, «Цёмная ноч» М. Багаслоўскага, «Хатынь» І. Лучанка, прысвечанага ваеннай тэме. Для маладых беларускіх артыстаў гэта — добры пачатак у прапагандзе на эстрадзе поруч з лірычнымі і жартоўнымі песнямі твораў героіка-патрыятычнага зместу. З асаблівым удзімам і юнацкай захопленасцю выконваецца ўдзельнікам ансамбля публіцыстычна завостраная маршападобная песня-плакат аб грамадзянскай вайне «Трубачы». Зусім новаму інтэрпрэтацыйна атрымала выдому яшчэ з часоў Айчынай вайны «Цёмная ноч» М. Багаслоўскага, «Хатынь» І. Лучанка на словы Р. Пятрэні — гэта яшчэ адна песня-балада зольніка беларускага кампазітара, якая, як і «Памяць сэрца», упершыню прагучала на Усесаюзным конкурсе і адразу прыцягнула да сябе ўвагу масавага слухача. Песня пачынаецца і заканчваецца раўнамернымі ўдарамі званкоў. Іх харальнае гучанне разам з трывожным музычным проігрышам перад пачаткам кожнага песеннага куплета стварае атмасферу народнага смутку і народнага гневу, выкліканага хатынскай трагедыяй.

Разам з «Песнярамі» працуюць таксама артыстычна-музычна-арыгінальнага жанру Л. Мулявіна-Кармалыскага і эстрадны спявак, заслужаны артыст БССР Э. Міцкуль, які мае прыгожы голас і яркае выкананне майстэрства. Але, наколькі мне вядома, удзельнікі вакальна-інструментальнага ансамбля маюць намер хутка звесці афіцыйна ад саліста-вакаліста і ўдзельнічаць у канцэртах самастойна. Не ведаю, ці варта гэта рабіць? Ші хоць у маладых артыстаў творчых сіл і магчымасцей справіцца з такой праграмай у дна аддзяленні? Бо не выключаюна небяспека, што праграма можа атрымацца стамляюча аднастайнай і сумнай: як-ніяк алным і тым жа выканаўцам дэдазена выступіць на эстрадзе больш дэюх гады.

Перш, чым пайсці на гэта, «Песнярам» трэба добра ўзважыць усё «за» і «супраць», каб не захапіцца модным, выпарковым, а захаваць у сваёй творчасці ўсё тое самабытнае, што знойдзена ім і нельгкіх натхнёных пошуках і прыхільна прынята гледачом. Мабыць і ў навагодніх праграмах радыё і на канцэртных эстрадах у гэтыя дні «Песняры» яшчэ раз падцвердзілі сваё права працаваць у абраным ім кірунку.

Георгій ЗАГАРОДНІ

ЛЯ КРЫНІЦЫ НАЦЫЯНАЛЬНАГА МУЗЫКАНАСЦІ

дудку, скрыпку, якія арганічна ўплятаюцца ў музычную тканіну твора і надаюць яго гучанню асаблівую маладзёўнасць, тэмбравую разнастайнасць. І галасы выканаўцаў, звонка пераклікаючыся паміж сабой, гучаць молада, з запалам, ствараюць надзвычай святочны настрой. Разам з тым, мне здаецца вельмі дзіўным і нелагічным раптоўны пераход ад ураўнаважанага спакойнага характару руху музыкі ў пачатку да імклівага і нават крыху расхістаннага ў сярэдзіне і ў канцы песні. Магчыма, зроблена скроба наблізіць народны напеў да нашых дзён, глянуць на яго вачыма маладых сучаснікаў: вось, маўляў, як ён можа гучаць сёння! Як бы там ні было, але штучна перайначаны, занадта паскораны тэмпы песні «Ой, рана на Івана» не ідзе на карысць пярэчай павольнай мелодыі, парушае яе ўстойлівую рытмічную будову і паэтычную вобразнасць.

Напэўна, не кожная народная песня паддаецца эстраднай апрацоўцы і не кожная можа выконвацца ў неадпаведных для яе сучасных рытмах. Мне, напрыклад, спадабаўся ў інтэрпрэтацыі ансамбля адзін з лепшых узораў беларускага фальклору нашых дзён — «Із далёкіх із краёў». Гэтая аптымістычная песня, прысвечаная вяртанню савецкіх воінаў-пераможцаў з ваеннага паходу, атрымала ў «Песняроў» пераканаўчае мастацкае ўвасабленне. Пачынаючы са сцвярдзальна-апавадальнага запеву і канчаючы шырокім узбуджаным прыпевам «Эй, шлі салдацікі дамоў!», ад куплета да куплета расце незвычайнае пачуццё радасці людзей, якія чакаюць з хвіліны на хвіліну сустрэчы з воінамі-пераможцамі. А выкарыстаныя ў інструментальным акампанементае сваеасаблівыя рухаючыя імпульсы, чымсьці падобныя на рытм салдацкіх крокаў або кавалерыйскай

ваіцкай дэталі ў дасціпна інструментальнай жартоўнай песні, каб раскажана ў ёй гісторыя з даўняга народнага побыту набыла пэўную цікавасць і стала вельмі паучальнай і для нашых сучаснікаў.

З вясёлым гумарам і трапіснацю іранічных характарыстык выконваецца вядомая руская народная песня «Сямёра зяціў». Сцэнічна разыграная спевакамі-музыкантамі, яна ў выглядзе каamedыйнага «дзейства» тонка высмейвае цёпчынага сёмага зяця — любімчыка Ванюшу, вобраз якога без слоў, з дапамогай адных толькі жэстаў і мімікі вынаходліва стварае выканаўца на ўдарных інструментах А. Дзяменшка.

У склад «Песняроў», апрача названых музыкантаў, уваходзяць яшчэ шэсць — В. Яшкін (электраарган, лера), Ул. Місевіч (саксафон, флейта, дудка), Л. Тышко (бас-гітара), Ул. Мулявін (рымт-гітара, труба), В. Бадзяраў (скрыпка), В. Гурдзіз'яне (трамбон). Некаторыя з маладых артыстаў добра валодаюць не адным, а некалькімі інструментамі і маюць схільнасць да музычнай імправізацыі. Усё гэта намнога пашырае творчыя магчымасці ансамбля і ўзбагачае яго аркестравую палітру. А ў дадатак да ўсяго музыканты яшчэ спяваюць. Вядома, сваімі вакальнымі здольнасцямі яны не могуць пахваліцца. Але іх спевы захапляюць сапраўдным пачуццём ансамбля, чысцінёй інтанацыі, глыбокім пранікненнем у характар музычна-паэтычных вобразаў.

Часцей за іншых саліруюць у песнях Ул. Мулявін і Ул. Місевіч. У іх галасы больш прыгожыя па тэмбры, лепш гучаць, чым у астатніх выканаўцаў. «Летняя ночка купальная белай растаяла знічкаю» — крыху спакваля, ціха і задумлена заявляюць яны абодва семіянаўскае песню-романс «Ты мне вясною прыснілася» Котыні пазоў яна выконвалася

ПРЫНЯТЫ У САЮЗ ПІСЬМЕННИКАУ

Празаік Галіна Васілеўская. Нарадзілася ў 1927 годзе ў гарадскім пасёлку Клічаў. Скончыла Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт. Загадчыка аддзела пісем рэдакцыі часопіса «Работніца і сялянка». Аўтар апошчай «Маланка ў начы» і «Маланка на снізе».

Паэтэса Вольга Іпатэва. Нарадзілася ў 1945 годзе ў гарадскім пасёлку Мір Гродзенскай вобласці. Выхоўвалася ў дзіцячым доме. Скончыла Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт. Рэдактар на Гродзенскай студыі тэлебачання. У 1969 годзе выйшаў зборнік вершаў «Раніца».

Крытык Аляксей Гардзіцін. Нарадзіўся ў 1934 годзе ў вёсцы Пугачова Брэсцкага раёна. Скончыў Брэсцкі педагагічны інстытут і аспірантуру пры Інстытуце літаратуры АН БССР. Піша з 1959 года. Працуе старшым рэдактарам Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку. Аўтар кніг «Дыялогі» (1968) і «Пра майстэрства дэталі» (1969).

Паэт Леанід Дайнека. Нарадзіўся ў 1940 годзе ў вёсцы Дзмітраўка-Другая Клічаўскага раёна. Скончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт. Старшы рэдактар перадачы для дзяцей і юнацтва Віцебскай студыі тэлебачання. Першыя вершы апублікаваў у 1961 годзе. Аўтар зборніка вершаў «Галасы» (1969).

Паэт Мікола Малюка. Нарадзіўся ў 1941 годзе ў вёсцы Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна. Скончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт. Працуе рэдактарам літаратурна-драматычнага выдання Беларускага радыё. Аўтар дзюх кніжак вершаў — «Едуць маразы» і «Жалеза».

Паэт Уладзімір Скарынін. Нарадзіўся ў 1939 годзе ў горадзе Віцебску. Скончыў Рынскі інстытут інжынераў грамадзянскай авіяцыі. Працуе інжынерам у Мінскім аэрапорце. У 1969 годзе выйшаў з друку кніга «Буслы над аэрадромам».

Празаік Дзір Слаўковіч. Нарадзіўся ў 1932 годзе ў горадзе Мінску. Скончыў Мінскі педагагічны інстытут. Працуе загадчыкам Уздзенскай раённай дзіцячай бібліятэкі. З першымі апавяданнямі для дзяцей выступіў у 1962 годзе. У 1969 годзе выйшла кніжка апавяданняў «Каласавічок».

Паэт Леанід Рахноўскі. Нарадзіўся ў 1937 годзе ў горадзе Варысаве. Скончыў Варысавенскае медыцынскае вучылішча, цяпер займаецца на факультэце журналістыкі ВДУ. У друку выступае з 1963 года. Аўтар кніжак «Няхай не памраюць зоркі» і «Як пінгвіну шліл фрак».

Паэт Гаўрыла Шутэнка. Нарадзіўся ў 1924 годзе ў сілье Арагёр Арагёрскага раёна Стаўрапольскага краю. Удзельнік Вялікай Айчынай вайны. Зараз працуе загадчыкам клуба вучэбна-вытворчага прадпрыемства Беларускага тварыства сляпых у Навагрудку. У 1961 годзе выйшаў з друку зборнік вершаў «Мае вочы», у 1969 —

ЗДАРЫЛАСЯ не-звычайнае — студэнт Алесь Конаўка забалдзеў з першае ж паўлітэрні.

«Старасць, мусіць дваццаць адзін хутка, — з жахам думаў Конаўка, распачынаючы другую бутэльку. — Раней, калі маладым быў, пляшкі з чатыры «сталічнай» абернеш, ды наверх яшчэ гляд старадарожскай адмысловай — англусенькі, ні ў адным воку! Ах, Алесе, Алесе, старэеш, брат! А колькі яшчэ не прачытана і не пакаштанана! У Глуска, кажуць, таксама марачную гоняць — смакацenne! А пісьменнікаў цудоўных колькі! Хэмінуэй, Стральцоў, Фітцжэральд!»

Апоўначы Конаўка пацягнула на вуліцу. Недзе ў пякельных звільнах мозгу зыбалася таўсматыя думка аб тым, што там ён страгне яе, сваё каханне; Доно ці Дуно — Конаўка дакладна не памятаў, бо і Дуня і каханне былі стра-

ЛІТАРАТУРНЫЯ ПАРОДЫ

Язэп ТАУШЧЭЗНЫ

ВОКНЫ ДАГАРЫ

Міхась ВЫШЫНСКІ

шэнна даўно, на зары туманнага юнацтва — дзён як пятнаццаць назад, не менш.

Халатліва дыхаючы, Конаўка, — спакойны, свежы і лёгкі — адно не бег па спусцелых вуліцах, здзіўляючыся сабе, што мкнецца некуды ў вірлівую пустэчу плошчаў замест таго, каб за бутэлякай кальядоса («Волжское» за рубель дзве капейкі) разважаць аб сірочыым лёсе герояў Рэмарка ці са з'едлівай асаладой учитвацца ў хрэстаматыійныя радкі А. Вялевіча.

— Стары, ты чытаў «Вялікага Гэтэсі»? — уз-

рушана звярнуўся ён да паставага. Міліцыянер пацягнуўся за свістком, і Конаўка зразумеў, што таго не правядзеш на замежных дэтэктывах.

Конаўка наўздагад брыў па гарадскіх вуліцах, і не заўважаў, як дадыбаў да вясковае хаты роднае цёткі Алімпы.

«Во і Алімп ужо, — адзначыў сам сабе Конаўка, які даўно развучыўся здзіўляцца. — Але што так хутка?.. Ага! Во яно што — вокны дагары! Дагары вокны!»

Вокны цётчынай хаты тужліва рыпелі, азораныя

няроўным святлом неона. Да драбніц знаёмай карова Зорка пляшчотна лізала шурпатым языком рознакаляровую квадрату светавой рэкламы «Піце малако толькі кіпячонае!»

«Вокны дагары... Які непараўнальны сюжэт... Во і напісаць так, пакуль хто не перабіў, га?!» — думаў Конаўка, правальваючыся раптам у цёмную бездань.

...Ачуняўшы, Конаўка адчуў сябе на панцырнай сетцы Інтэрнацкага ложка. Наўкол мірна храплі хлопцы, вырашыўшы, што каналы на Марсе — глупства. Конаўка, адчуўшы сябе гарачай жылкай зямлі, пацягнуўся да алоўка.

— Пісаць! — нудліва ныла ў каленках.

— Пісаць! — свярбела пад пахай.

— Пісаць! — енчыла ў горле.

За воннамі займалася зара, чысцоткая і моцная, як-пляшка глускай...

НАВАГОДНІЯ КАЛІЗІ

Мал. Ю. ГРЫГОР'ЕВА.

— Старшынаў?.. Рагулін?.. Фірсаў?..

Васіль ЗУЁНАК

Лявон КУДЛА

ЗАЙДРОСНАЯ ШЧЫРАСЦЬ

Марозны сонечны дзень. Па двары з бабкай гуляе двухгадовы Андрэйка. Пуцкатыя шчочкі яго расчыраванеліся. Да хлопчыка падыходзіць сусед — вядомы крытык.

— О, які ты ўжо вялікі. Мгу. Расце змена, расце. А ці ведаеш ты, дзе ў цябе... ну, правая ручка.

Андрэйка важна здымае пуховую рукавічку і паказвае ручку.

— О, ведаеш...

Бабка хуценька надзявае хлопчыку рукавічку. Мароз жа...

— А левая дзе? — далей пытае няўрымслівы крытык.

Андрэйка сцягвае рукавічку з левай.

— О, і левую ведаеш...

Бабка завіхаецца ля ўнука, спяшаецца хутчэй абараніць ручку ад мароза і просіць суседа:

— Не пытайце, барані божа, дзе яго левая ножка, бо пачне здымаць валёнкі...

— Зайздросная шчырасць, — смяецца крытык. — Мгу. Расце змена.

Эдуард СКОБЕЛЕУ

ФРАЗЫ

Мастацтва не прызнае работы на сумяшчальніцтву.

У пахмурнае надвор'е ў рэкамендацыях мае патрэбу нават сонца.

І заднія думкі бываюць перадавымі.

Не ўсякая прамова з трыбуны — прамова трыбуна.

Усе ісціны існуюць да свайго адкрыцця.

Даражэй за ісе каштуюць нам непатрэбныя рэчы.

Каханне — гэта ісціна. Не здзіўляйцеся, калі яна даступна некаторым з першага погляду.

Павел ШЫБУТ

ШРАЦІНКІ

У чарвяка быў радыкуліт.

Так спяшаўся за славай, што ў спешцы абганяў яе.

Лесніку казалі: не дасі бярозы, дык дасі дуба.

Дай мышы ўладу, і яна перастане баяцца ката.

Ён так настаяўся за прылаўкам, што напрасілі пасядзец.

У крытыка было крытычнае становішча: усіх перакрытыкаваў.

КАМАРОЎКА

ОДА НА ПАРОДЫЮ

МЭТА

Ба-

зар

Камароўка,
Нібы дойна кароўка:
І паэт праслаўляў,
І сатырык абсмяяў,
І ля бочак драматург
Прыглядаўся да натур.
Што казаць — нават проза
Адгукнулася цвяроза...
Запазіўся я па часе,
Але рыфмаў назапасіў.
Толькі збыць куды іх мне
Ды па сходнай каб цане!..
Стаў я думаць і гадаць...
Ці не дзеям іх аддаць!!

ТЭМА

Першакласнік Волкаў Воўка,
За цябе мне, брат, нялоўка:
Ты ж выдатнік, Воўка Волкаў,
А гаворыш «Камароўка...»
Толькі гэта не бяда.
На базар са мной гайда:
Там цябе — захачу —
Не такому навучу!
Уваход на Камароўку.
Тут — для пуза трэніроўка:
Прадаюцца піражкі...
Гэта ўрок не цяжкі.

А вось тут — газіроўка.
Знае цётка Камароўка:
Не дасі залішне газу —
Будзеш цвёрдую мець базу:
Вадахлабаў не разумеш —
І на «Волзе» загазуеш.

Прадаўцы — страйней алоўкаў.

Тут Каўказ — не Камароўка.

Падарункі для дзяцей —

Ад паўднёвых гасцей —

З кулачок гранат —

Жменя грошай акурат!..

...Ці ж гранаты вінаваты,

Што каўказец скупаваты!..

Побач — слава Камароўкі —

Мыйдадзіравы сяброўкі:

Белагрывыя мачалкі

Леглі ў рад, нібы качалкі.

Без начальства —

за рубель —

Шыю ўраз натруць табе.

А далей Камароўку

Хоць бяры на «буксіроўку,

Бо не цягне ўжо сама,

Аддае задарма —

Бульбу, моркву, агуркі,

Масла, сыр і кумпякі!..

Ну, а вось — «Сельгаспрадукты».

Ёсць у краме гэтай «фрукты»:

«Белавенская», «Зуброўка»...
За вуглом якраз — сталоўка...
Тут шыкуе Камароўка,
Выпівае барыша...
Ды пра гэта, хлопцы, — ша.
«Хай між намі, —
просіць Воўка, —
Ані слова не пішы.
Каб не зналі малышы».

Ані слова не пішы.

Каб не зналі малышы.

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Дзеткі, верш — не вяроўка:

Нельга віць без канца.

Падвучылі хлапца, —

Будзь здарова, Камароўка!

НАВАГОДНІЯ КАЛІЗІ

УСМЯШКІ МЯП'ПАМЭНЫ